

Självständigt arbete (examensarbete), 15 hp, för
Förskollärarytbildning Utbildningsvetenskap
HT 2019
Fakulteten för lärarutbildning

BARNS ÖVERGÅNG FRÅN FÖRSKOLA TILL FÖRSKOLEKLASS

En kvalitativ studie om förskollärares syn på övergången

Renée Åberg

Författare

Renée Åberg.

Titel

Barns övergång från förskola till förskoleklass. En kvalitativ studie om förskollärares syn på övergången.

Engelsk titel

Children´s transition from preschool to preschool class. A qualitative study on preschool teachers view of the transition.

Handledare

Laila Gustavsson.

Examinator

Anna Linge.

Sammanfattning

En kvalitativ studie om förskollärares perspektiv på barns övergång från förskola till förskoleklass. Syftet med studien är att genom förskollärares berättelser undersöka hur arbetet med barns övergång från förskola till förskoleklass ser ut samt att nå kunskap om hur förskollärare samverkar med specialpedagoger vid denna övergång. Därmed kan en djupare förståelse nås kring hur dessa aktörer kan samverka för alla barns bästa i övergångsprocessen. Studien riktar sig till förskollärare som arbetar i förskolan och som därmed ansvarar för överlämnandet av barn till förskoleklass. Studiens empiri har samlats in genom semistrukturerade intervjuer. Resultatet pekar mot att övergången mellan förskola och förskoleklass till stor del handlar om att ge barnen trygghet i mötet med den nya verksamheten. Resultatet pekar även mot att en välfungerande samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger i övergången gynnar alla barns bästa i övergångsprocessen. Vidare antyder studiens resultat att specialpedagogen har en slags roll som övergångssamordnare då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd, men att denna roll kan utvecklas ytterligare för att gynna alla parter i övergången. Relaterat till det sociokulturella perspektivet, med fokus på begreppen redskap, appropriering och situerade praktiker, ses övergången som en process i vilken förskollärare och specialpedagoger kan lära av och med varandra för alla barns bästa i övergången.

Ämnesord

Förskola, förskoleklass, förskollärare, samverkan, sociokulturellt perspektiv, specialpedagog, övergång.

Förord

Tack!

Tack till de förskolor och förskollärare som deltagit i studien. Genom att ni bidragit med era tankar och erfarenheter har denna studie kunnat genomföras.

Tack till min handledare Laila Gustavsson som stöttat mig genom skrivprocessen. Din erfarenhet och dina kloka tankar har varit till stor hjälp.

Tack till min familj som funnits vid min sida och peppat mig under skrivandet. Även tack för att ni kritiskt granskat min text under tidens gång.

Tack vare ert stöd har denna studie nu blivit klar!

Renée 2019

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	6
1.1. Styrdokument.....	8
1.2. Skolverkets stödmaterial.....	8
1.3. Syfte och frågeställningar	9
1.4. Avgränsning.....	10
1.5. Begreppsdefinitioner	10
2. Litteraturlag med tidigare forskning.....	12
2.1. Övergångar mellan skolformer	12
2.2. Att förbereda för övergångar	13
2.3. Samverkan och samarbete	15
2.4. Specialpedagogens roll inom skolväsendet	17
2.5. Teoretiskt perspektiv	18
2.5.1. Förtydligande av studiens teoretiska begrepp	18
3. Metod.....	21
3.1. Intervju.....	21
3.2. Urval	22
3.3. Genomförande	23
3.4. Bearbetning och analys av material.....	24
3.5. Etiska överväganden.....	25
3.6. Trovärdighet, tillförlitlighet och generaliserbarhet	27
3.7. Metodkritik	28
4. Resultat och analys	30
4.1. Lokala handlingsplaner.....	30
4.2. Överlämnande dokument.....	31
4.3. Överlämnande samtal	33

4.4. Förberedande besök	35
4.5. Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger	36
4.6. Förskollärares och specialpedagogers olika roller i övergången	38
4.6.1. Sammanfattande analys	40
5. Diskussion.....	43
5.1. Resultatdiskussion	43
5.1.1. Övergångsarbetet	43
5.1.2. Överlämnande av information	44
5.1.3. Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger	45
5.1.4. Specialpedagogen som övergångssamordnare	46
5.2. Slutsats	47
5.2.1. Vidare forskning	48
Referenser.....	49
Bilagor	54

1. Inledning och bakgrund

Höstterminen 2018 blev förskoleklassen obligatorisk, vilket innebär att barn bosatta i Sverige har skolplikt från hösten det år de fyller sex år (Skolverket 2019). Majoriteten av barn i åldersgrupperna fyra och fem år är inskrivna i dagens förskola (Sveriges kommuner och landsting (SKL) 2018), vilket innebär att ett stort antal barn berörs av övergången mellan förskola och förskoleklass varje höst. Barnkonventionen, vilken blir svensk lag år 2020, innehåller bestämmelser kring barns rättigheter. I konventionen lyfts alla barns lika värde och rättigheter och det står även skrivit att alla beslut som fattas gällande barn ska vara utifrån barnets bästa (United Nations 2019). Hur kan då alla barns bästa tillgodoses i övergången från förskola till förskoleklass? Genom mina studier till förskollärare har jag kommit i kontakt med ämnet *övergångar mellan skolformer*. Min nyfikenhet kring ämnet och mitt brinnande intresse för alla barns lika rättigheter är en utgångspunkt i denna studie. I min tidigare yrkesroll som behandlingspedagog har jag mött många barn som varit i behov av extra stöd eller anpassningar i olika situationer i livet. Varje enskilt barn är unikt i sig med olika egenskaper och erfarenheter i bagaget. Varje enskilt barn måste därför mötas utefter just sina behov och förutsättningar. Övergången från förskola till förskoleklass är ett stort steg att ta för alla barn (Ackesjö 2015). Hur kan då pedagoger i förskolan arbeta för alla barns bästa i övergångsprocessen?

Övergångar handlar både om överlämnande och mottagande av barn (Alatalo, Meier & Frank 2014). Sett ur förskolans perspektiv innebär övergången därmed att lämna över barn till förskoleklass. Övergången mellan förskola och förskoleklass kan enligt Ackesjö och Persson (2014) betraktas som en kritisk händelse i barns liv. Ackesjö och Persson (2014) har sett till den internationella forskningen vilken visar att nästintill hälften av de barn som börjar skolan känner någon form av oro inför själva övergången. För att stödja barn i övergångsprocessen krävs samverkan (Skolverket 2014). Inför övergångar ska berörda skolformer utväxla information, kunskaper och erfarenheter om utbildningens innehåll för att skapa kontinuitet, sammanhang och progression i barns utveckling och lärande. Vid övergångar ansvarar förskolläraren för att särskilt uppmärksamma de barn som är i behov av särskilt stöd (Skolverket 2018a). I själva övergångsprocessen finns det

en risk för att viktig information går förlorad, vilket påverkar alla barn, inte minst de barn som har behov av extra stöd eller anpassningar på annat vis (Skolverket 2014).

Skolverket (2014) har gett ut ett stödmaterial kring övergångar inom och mellan skolor och skolformer där samverkan tas upp som en viktig del. Samverkan kring barn är avgörande vid övergångar, vilket gäller både samverkan mellan förskola och förskoleklass samt även den samverkan som kan behöva ske med andra parter. Samverkan möjliggör ett förebyggande arbete där tidiga insatser kan sättas in vid behov. Barn i behov av särskilt stöd eller anpassningar i förskolan kan vara i behov av fortsatta stödinsatser även i förskoleklass. Viktigt är då att hitta former för hur informationsutbytet ska ske (Skolverket 2014). Samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger skulle kunna vara till nytta för både barn och förskollärare i övergångsarbetet. Persson (2019) menar att specialpedagogen har en viktig funktion i det pedagogiska arbetet inom hela skolväsendet. Specialpedagogen ska kunna arbeta nära arbetslaget och enskilda lärare, samt även fungera som en kvalificerad samtalspartner och rådgivare för verksamhetens personal och föräldrar.

Genom min anställning som timvikarie på olika förskolor har jag kommit i kontakt med flera förskollärare som upplevt övergången som problematisk i den mening att viktig information kring barnen faller mellan stolarna. Hjelte (2005) konstaterar i sin studie att flera förskollärare upplever att det förs över för lite information mellan verksamheterna och att ett större informationsutbyte skulle gynna både barnen och förskoleklassens pedagoger. Specialpedagogen har en betydelsefull funktion och kan ha rollen som övergångssamordnare i själva övergångsprocessen (Skolverket 2014). En del förskollärare jag mött under åren jag arbetat har haft stöttning av en specialpedagog vid barns övergång från förskola till förskoleklass medan andra förskollärare uttryckt en önskan om ett närmre samarbete med specialpedagogen. Detta är något som intresserar mig och som jag valt att forska vidare kring: hur går övergången från förskola till förskoleklass till och hur kan förskollärare och specialpedagoger samverka för alla barns bästa i denna övergångsprocess?

1.1. Styrdokument

De aktuella läroplanerna för förskolan och förskoleklassen har båda ett eget avsnitt kring övergång och samverkan. I dessa avsnitt lyfts att verksamheterna ska samverka på ett förtroendefullt sätt med varandra för att stödja barns utveckling och lärande i ett långsiktigt perspektiv. Inför övergångar ska skolformerna utbyta erfarenheter, kunskaper och information om innehållet i utbildningen och därigenom skapa sammanhang, kontinuitet och progression i barnens utveckling och lärande. Det ligger i rektorernas ansvar att samverkan kommer till stånd. Genom samverkan mellan de olika verksamheterna skapas förutsättningar för en samsyn och ett förtroendefullt samarbete. Rektorerna ansvarar även för att undervisningen och verksamheten utformas så att barn i behov av särskilt stöd får de utmaningar, det stöd samt den hjälp de behöver (Skolverket 2018a; Skolverket 2018b). Läroplanen för förskolan tydliggör även förskollärarens ansvar att vid övergångar särskilt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd i sin utveckling (Skolverket 2018a).

De aktuella läroplanerna för förskola och förskoleklass nämner inte specifikt specialpedagogens yrkesroll och uppdrag (Skolverket 2018a; Skolverket 2018b). Därav finns det heller inte några riktlinjer kring hur samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger ska se ut. Enligt examensförordningen (SFS 2017:1111) ingår det i specialpedagogens roll att utforma och delta i arbetet med att genomföra åtgärdsprogram i samverkan med berörda aktörer. Specialpedagogen ska även ha förmågan att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare i pedagogiska frågor samt kunna leda utvecklingen av det pedagogiska arbetet med målet att möta alla barn oavsett behov. Vidare ska specialpedagogen även ha insikt i hur betydelsefull samverkan med andra yrkesgrupper är.

1.2. Skolverkets stödmaterial

Skolverket (2014) har gett ut ett stödmaterial om hur övergångar kan främja en kontinuitet i skolgången från förskolan till gymnasieskolan. Målet med stöd materialet är att ge pedagoger stöttning och idéer kring hur de kan arbeta för att barn och elever ska ges kontinuitet i sin skolgång oberoende av skolbyte. En förhoppning med stöd materialet, menar Skolverket (2014), är att ge en ökad förståelse för vilka barn och elever som kan

bli extra utsatta vid övergångar. I stödmaterialet finns konkreta förslag på riktlinjer, handlingsplaner och blanketter. Materialet presenterar även framgångsfaktorer vid övergångar. En utav dessa framgångsfaktor är *samverkan och synkronisering*. Enligt Skolverket (2014) ska samverkan alltid präglas av ett konsekvent barnperspektiv där både barn och vårdnadshavare får möjlighet att delta.

Stödmaterialet (Skolverket 2014) lyfter fram specialpedagogens betydande funktion och menar att specialpedagogen kan ha rollen som övergångssamordnare. I rollen kan då ingå uppgifter som att stödja och vägleda personalen i den mottagande verksamheten kring eventuella anpassningar och särskilt stöd som barn kan vara i behov av. Det kan också ingå att skapa en samlad bild av behoven i överlämnande och mottagande barngrupp.

Även rektorns roll vid övergångar lyfts fram. För att säkerhetsställa att olika aspekter vid övergångar tillgodoses kan rektorn skapa lokala handlingsplaner. I materialet presenteras ett exempel på hur arbetsgången vid övergången mellan förskola och förskoleklass kan se ut. Exemplet innehåller olika aktiviteter som är vanligt förekommande i lokala handlingsplaner vid övergångar så som utvecklingssamtal där övergången berörs, överlämningssamtal, barnens besök i skolan, avslutningssamtal med vårdnadshavare, samt uppföljning och utvärdering av övergången. I samtalen som gäller barn som behöver extra anpassningar medverkar ofta även specialpedagogen från förskolan och skolan (Skolverket 2014).

1.3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att genom förskollärares berättelser undersöka hur arbetet med barns övergång från förskola till förskoleklass ser ut samt att nå kunskap om hur förskollärare samverkar med specialpedagoger vid denna övergång. Därmed kan en djupare förståelse nås kring hur dessa aktörer kan samverka för alla barns bästa i övergångsprocessen. Följande frågeställningar ligger till grund för studien:

- Hur beskriver förskollärare att arbetet med övergången från förskola till förskoleklass går till?
- Hur beskriver förskollärare att de samverkar med specialpedagoger i övergångsprocessen?

1.4. Avgränsning

Studien avser att undersöka hur förskollärare i förskolan ser på övergången från förskola till förskoleklass. Förskollärares erfarenheter och tankar kring övergången är därför centrala i studien. I övergångsarbetet ses förskolan som den överlämnande verksamheten och förskoleklassen som den mottagande verksamheten (Alatalo, Meier & Frank 2014). Förskollärare i förskolan kan därmed antas uppleva övergången som ett överlämnande. Eftersom studien riktar sitt fokus mot förskollärare i förskolan kommer även studien rikta sitt största fokus mot överlämnandet av barn till förskoleklass.

Studien fokuserar även på den samverkan som sker mellan förskollärare och specialpedagoger vid barns övergång från förskola till förskoleklass. Det hade även varit av intresse att höra specialpedagogers röster kring denna samverkan. Speciellt då Palla (2015) menar att behovet av kunskap och forskning om specialpedagogers uppdrag, arbete samt roll i förskolan är stort. Dock måste studien avgränsas då denna sistnämnda aspekt inte ryms för tiden av studien.

Genom att förskoleklassen blev obligatorisk hösten 2018 berörs alla barn i Sverige av övergången till förskoleklass. För en del barn sker övergången direkt från hemmet men för de allra flesta barn i Sverige sker övergången från förskolan till förskoleklassen. Denna studie fokuserar endast på den övergång barn gör från förskola till förskoleklass.

Skolverket (2014) lyfter relationen mellan personal, barn och vårdnadshavare som en av de viktigaste framgångsfaktorerna i arbetet med övergångar. Denna studie lyfter inte aspekten av vårdnadshavares roll i övergångsprocessen.

1.5. Begreppsdefinitioner

Barn i behov av särskilt stöd: I studien innefattar begreppet barn vars svårigheter kan ha sin grund i både fysiska, psykiska, sociala, språkliga eller andra skäl.

Specialpedagog: En lärare som genomgått specialpedagogisk påbyggnadsutbildning om 60-90 högskolepoäng efter år 1990. Personen ska ha avlagt specialpedagogexamen (Persson 2019). Specialpedagogen hjälper till att underlätta inläringen i förskolan och

skolan för de elever som är i behov av särskilt stöd. Specialpedagogen kan även vara ett pedagogiskt stöd åt förskollärare och lärare.

Övergång: Utträdet ur förskola och inträdet i skola (Ackesjö & Persson 2014). Övergång som begrepp i studien syftar till den övergång barn gör från förskola till förskoleklass.

Övergångsprocess: Den process vilken startar innan barnets första besök i den nya skolformen (exempelvis i form av samtal kring skolstarten, val av skola, utbyte av information och förväntningar) tills dess att barnet utvecklar en känsla av tillhörighet i den nya skolmiljön (Ackesjö 2016).

2. Litteraturred med tidigare forskning

Här presenteras tidigare forskning och den litteratur vilken anses relevant utifrån studiens syfte och frågeställningar. Eftersom förskoleklassen, som den är utformad i Sverige idag, inte finns representerad i så många andra länder har tidigare internationell forskning kring övergångar fått sökas för motsvarande verksamhet, alltså övergången från förskola till skola. Tidigare forskning har främst sökts via databaserna Summon och SwePub.

2.1. Övergångar mellan skolformer

Övergångar mellan olika verksamheter är viktiga händelser i barns liv. Ackesjö (2016) beskriver övergångar som en dubbelriktad process. Övergångar handlar dels om anpassning till den nya skolformen men även om separation ifrån den gamla skolformen samt ifrån tidigare identiteter och relationer. Ackesjö och Persson (2014) menar att varje övergång innebär en process av separation och inträde. Vid övergångar lämnar barn det kända och trygga för att möta något nytt och främmande. Befintliga kamratrelationer splittras och nya relationer ska skapas. Detta, anser Ackesjö och Persson (2014), är en process som kan skapa oro hos många barn. Liknande skriver Einarsdottir (2003) i en studie, gjord på Island, där hon undersökt fem- och sexåringars förväntningar på att börja skolan. Barnen i studien såg fram emot skolstarten men kände bland annat sig oroade över hur läraren skulle vara, att de skulle vara blyga inför andra barn samt över att de inte skulle klara av skolans förväntningar. Eftersom övergångar ofta beskrivs som svåra för barn diskuteras det också kring hur övergångar kan göras mjuka. Ackesjö (2014) skriver att en mjuk övergång kan ses som en fram-och-tillbaka-process där barnen ges möjligheter att pendla över gränser mellan de olika skolformerna och olika gemenskaper innan inträdet i den nya verksamheten. Denna fram-och-tillbaka-process kan exempelvis skapas genom de återkommande besöken förskolebarn gör i förskoleklass (Ackesjö 2014). Vid besöken får barnen möjlighet att möta de blivande lärarna, klasskamraterna samt verksamheten i sig vilket gör att de kan skapa realistiska förväntningar kring vad den nya skolformen innebär (Ackesjö 2016). Vidare menar Ackesjö (2014) att ett sätt att skapa en mjuk övergång skulle kunna vara att göra de båda verksamheterna så lika som möjligt. Därmed kan barnen känna igen sig i form av rutiner, aktiviteter, regler och

normer. Denna igenkänningsfaktor kan därmed antas skapa en trygghetskänsla hos barnen.

Forskning visar att barns tillhörighet till en gemenskap är att föredra vid övergångar. Resultatet i en studie av Margetts (2002) visar att barn som börjar skolan tillsammans med en kompis har lättare att anpassa sig till den nya verksamheten än barn som börjar skolan utan. Även i Ackesjö och Perssons (2014) studie går att läsa om vikten av kamratrelationer i övergångsprocessen. Studien visar att ur barns perspektiv är relationer och känslan av tillhörighet av stor vikt vid övergångar. Liknande resultat visas i Docket och Perry (2001) samt i Docket och Perry (2016). I övergångsarbetet blir det därför viktigt att se till så att alla barn får med sig en kamrat i övergången.

Ackesjö (2016) har sett till den internationella forskningen vilken visar att övergångsprocessen pågår från före det första besöket i den nya skolformen, tills det att barnen känner sig bekväma i den nya verksamheten. Liknande resultat visar Ackesjö och Persson (2014) i sin studie med fokus på barns berättelser om övergångar från förskola till förskoleklass. Övergången kan därmed ses som en utdragen process vilken kan upplevas påfrestande för barnen. Ackesjö (2015) menar att övergången från förskola till förskoleklass är ett stort steg för alla barn att ta, både emotionellt och fysiskt. Inträdet i skolans värld ställer höga krav på barn. I övergången förväntas barnen tolka och omtolka den nya skolformen samt den nya pedagogiska miljö de hamnat i, samtidigt som de även förväntas lära känna nya lärare och kamrater.

2.2. Att förbereda för övergångar

Övergångar mellan skolformer kan och bör förberedas genom att lärare i alla skolformer stöttar barn i att utveckla en god övergångskompetens (Ackesjö & Persson 2014). Enligt Ackesjö och Persson (2014) innebär övergångskompetens barns förmåga att både odla och behålla relationer i gamla gemenskaper samtidigt som de skapar nya relationer i nya gemenskaper. Detta sker genom att barnen använder sig av tidigare strategier för relationsskapande. I Ackesjö (2016) går att läsa om hur lärare i förskola och förskoleklass kan arbeta för att åstadkomma kontinuitet i övergångarna. Ackesjö (2016) menar att det är av stor vikt att barn förbereds inför övergångarna för att anpassa sig till nya skolformer. Ur barns perspektiv kan övergångsaktiviteter därför ses som viktiga. Genom förberedelse,

med exempelvis övergångsaktiviteter, kan risken för att uppleva övergången som ett hot minimeras (Ackesjö 2014). Ackesjö (2016) skriver att många förskolor arbetar med ett så kallat årshjul, vilket innehåller årets aktiviteter i en cirkulär illustration. Ackesjö (2016) menar att ett sådant årshjul skulle kunna användas i övergångsarbetet. Därmed tydliggörs övergångsarbetets olika aktiviteter, vad som ska göras och vid vilken tidpunkt.

Övergångar handlar dock inte enbart om att stötta barn i mötet med den nya skolformen utan även om barns separation ifrån den gamla skolformen, tidigare identiteter och relationer (Ackesjö 2016). Ackesjö (2016) menar att hennes forskning visar att barnen i studien inte förstod vad det innebar att lämna förskolan. Detta tyder, enligt Ackesjö (2016), på att separationen från förskolan kan behöva tydliggöras för barnen genom exempelvis avslutande och uppsummerande aktiviteter under de sista veckorna i femårsgruppen. Övergångsprocessen ställer därav krav på pedagoger inom de båda verksamheterna. Ackesjö (2016) framhåller vikten av att ansvaret för övergångsaktiviteterna vilar både på pedagoger i den överlämnande samt den mottagande verksamheten.

För att underlätta arbetet med övergångar kan så kallade lokala handlingsplaner tas fram. I Alatalo, Meier och Franks (2014) studie visar resultatet att flertalet förskolor har en handlingsplan för överlämningen från förskola till förskoleklass. Dessa handlingsplaner innefattar bland annat ett överlämningssamtal. Informanterna i studien uppgav att det är förskoleklassens pedagoger som bjuder in till detta överlämningssamtal någon gång under våren. Vilka som ska delta i dessa samtal är inte fastlagt utan kan se olika ut från år till år. Informationen som överförs i överlämningssamtalen har sitt fokus både på enskilda barn samt barngruppen i stort. Alatalo, Meier och Frank (2014) beskriver också en hierarkisk struktur vid överlämnandet från förskola till förskoleklass där förskoleklassen anses vara den som styr kring samarbetet.

Ackesjö (2016) skriver att internationell forskning ofta framhåller vikten av att implementera olika typer av program som kan underlätta för arbetssätt och rutiner vid övergångar. Docket och Perry (2001) menar att effektiva övergångsprogram skapar positiva relationer mellan barn, föräldrar och lärare. Övergångsprogrammens främsta uppgift, menar Docket och Perry (2001), är att underlätta för positiva sociala interaktioner och relationer. Liknande skriver Margetts (2002) i sin studie. Margetts (2002) menar att

övergångsprogram kan konstruera en sorts kontinuitet mellan förskola och skola vilket gör det möjligt för barnen att knyta samman det gamla med det nya.

2.3. Samverkan och samarbete

Det har upplevts som svårt att hitta en tydlig definition av begreppen samverkan och samarbete inom det förskolepedagogiska området. Eftersom föreliggande studie berör alla barn i övergången, så även barn i behov av särskilt stöd, samt även specialpedagogens yrkesroll, har begreppsdefinitioner för de båda begreppen även sökts inom det specialpedagogiska fältet. Därav förekommer det en viss förskjutning mot det specialpedagogiska fältet i hur de båda begreppen presenteras nedan.

Samverkan och samarbete används ofta synonymt med varandra, dock har de olika innebörd. I von Ahlefeld Nissers (2009) avhandling lyfts vikten av att diskutera vad begreppen samverkan och samarbete betyder. von Ahlefeld Nisser (2009) menar att samverkan är en slags teoretisk modell där det bestäms vad var och en ska göra och varför. Samverkan kan ses som en gränsöverskridande aktivitet där resurser och kunskap från flera håll samordnas. I samverkan finns ett organisatoriskt perspektiv utifrån ett gemensamt mål (Wilder & Lillvist 2017). Samarbete är att arbeta tillsammans och koordinera sina respektive arbetsuppgifter (Sandberg & Vuorinen 2007). Samarbetet innebär själva görandet, vilket inte behöver betyda att alla gör allting samtidigt och tillsammans. Det som ska göras måste dock samordnas i samverkan med alla inblandade och följas upp av alla inblandade (von Ahlefeld Nisser 2009).

Geijer (2003) skriver i sin avhandling att samverkan mellan förskola och skola har diskuterats i svenska utredningar sedan lång tid tillbaka. Enligt Germundsson (2011) upplevs samverkan oftast som något positivt och önskvärt vilket ska leda till bättre möjligheter att arbeta tillsammans med andra. En god samverkan kan ses som en slags process vilken förändras och utvecklas över tid.

Övergångar mellan olika skolformer innebär att träda över gränser. Olika verksamheter ska mötas där olika traditioner vilar. Välfungerande samverkan och samarbete mellan förskola och förskoleklass kan därmed betraktas som avgörande vid övergångar. Mirkhil (2010) framhåller i sin studie vikten av samarbete mellan olika aktörer vid barns övergångar mellan skolformer. Docket och Perry (2016) betonar vikten av

kommunikation mellan alla som är involverade i övergången. Vidare skriver Docket och Perry (2001) att relationer mellan och bland alla deltagare i övergångsprocessen, är av stor betydelse vid skolövergångar. Välfungerande samverkan och samarbete anses extra viktigt för barn i behov av särskilt stöd. Enligt von Ahlefeld Nisser (2009) har det sedan lång tid tillbaka uttryckts att samverkan och samarbete är positivt för barn i behov av särskilt stöd. I övergångar som gäller barn i behov av särskilt stöd blir det därmed extra viktigt att samverkan och samarbetet mellan alla parter fungerar väl. Vidare menar von Ahlefeld Nisser (2009) att hur samverkan eller samarbetet ska se ut, har varit en fråga för de enskilda verksamheterna att hantera.

Enligt Ackesjö (2016) är samverkan mellan skolformer ett dilemma och en svårighet. Bristande samverkan och samarbete mellan förskola och förskoleklass kan ses som ett hinder i övergångsprocessen. Lärare i förskola och i förskoleklass ingår i två olika skolsystem vilket kan begränsa kommunikationen dem emellan. I Alatalo, Meier och Franks (2014) studie, med syfte att belysa verksamma förskollärares erfarenheter av överlämning från förskola till förskoleklass, upplevde samtliga informanter avståndet mellan förskola och förskoleklass som alltför stort. Informanterna uppgav att förskolan och förskoleklassen präglas av olika synsätt på barns lärande, vilket i sin tur kan antas försvåra samarbetet mellan de olika verksamheterna. Studien visar även att avsaknaden av kommunikation och samarbete mellan förskola och förskoleklass ledde till fördomar och antaganden om den andra verksamheten. Hjelte (2005) konstaterar i sin studie att flera förskollärare upplever att det förs över för lite information mellan verksamheterna och att ett större informationsutbyte skulle gynna både barnen och förskoleklassens pedagoger. Resultatet i Alatalo, Meier och Franks (2014) studie visar dock motsatsen. I studien framkom det att både den överlämnande samt den mottagande verksamheten såg vinster med att förskoleklassens pedagoger fick sparsamt med information kring varje enskilt barns utveckling. Pedagogerna i studien menade att för mycket information kan ge fel bild av barnet. Även brist på tid och resurser kan ses som hinder i samarbetet med övergångar. Informanterna i Alatalo, Meier och Franks (2014) studie uppgav att stora barngrupper och andra organisatoriska svårigheter hindrade samarbetet mellan de olika verksamheterna. I studien framkom en önskan av informanterna om att förändra och utveckla samarbetet.

2.4. Specialpedagogens roll inom skolväsendet

Få studier kring specialpedagogisk verksamhet i förskolan är gjorda (Bladini 2004; Palla 2011). Palla (2011) menar att forskning om specialpedagogik i förskolan är ett bristområde i sig. Likaså forskning om specialpedagogens roll, uppdrag och arbete i förskolan.

I von Ahlefeld Nissers (2014) artikel, med syfte att belysa olika förväntningar om specialpedagogers och speciallärares roller och funktioner i Sverige, framhålls behovet av specialpedagoger i det kontinuerliga arbetet på skolor och förskolor. Liknande menar Renblad och Brodin (2014). I deras studie framgår det att behovet av specialpedagoger i förskolan är stort. Dock finns olika föreställningar om vad specialpedagogen ska arbeta med, hur de ska genomföra sina uppdrag och varför (von Ahlefeld Nisser 2009). Persson (2019) skriver att specialpedagogen ska kunna arbeta som en kvalificerad samtalspartner och rådgivare för verksamhetens personal och föräldrar. I Sandbergs (2012) avhandling, med syfte att fördjupa förståelsen av olika barns möte med skolan, lyfts specialpedagogens roll som rådgivare och handledare. De intervjuade specialpedagogerna i studien uppger att de ofta används som bollplank i olika situationer, vilket kan ske genom att pedagoger spontant tar kontakt med specialpedagogen för att kunna bolla tankar och idéer, men även genom inplanerade möten med arbetslag eller andra grupper av personal. Liknande resultat visas i Renblad och Brodin (2014). Palla (2011) anser att kartläggning, samtal och handledning är viktiga delar i det specialpedagogiska yrkesutövandet i förskolan. Vid handledning ska personalen ges möjlighet till reflektion kring exempelvis barns beteende. Liknande skriver Bladini (2004) i en avhandling med syfte att undersöka hur specialpedagoger beskriver och genomför handledning med pedagoger i förskola och grundskola. Specialpedagogerna i studien pratar även om att skapa en miljö och en atmosfär som kan utgöra en grogrund för att pedagogerna tillsammans med specialpedagogen ska kunna växa.

Det har inte påträffats någon tidigare forskning om specialpedagogens roll i själva övergångsprocessen.

2.5. Teoretiskt perspektiv

Övergångar handlar i huvudsak om överföring av information från en yrkesgrupp till en annan. Personal i förskolan ska lämna över information om enskilda barn samt barngruppen i stort, till personal i förskoleklassen. Informationsutbytet sker ofta genom så kallade överlämningsamtal där kommunikativa processer är centrala. Vad gäller samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger kan de lära av och med varandra genom samtal där tidigare erfarenheter och kunskaper kan delas. Genom att inta ett sociokulturellt perspektiv i studien kan övergångar och samverkan förstås på ett djupare plan.

Föreliggande studie utgår från Säljös (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet, vilket grundar sig i att människan lär och utvecklas i samspel med andra. Perspektivet lyfter fram språket och den kommunikativa processen som en förutsättning för människans utveckling och lärande. Det är genom kommunikation och interaktion med andra som människan tillägnar sig kunskap och färdighet (Säljö 2014).

Inom det sociokulturella perspektivet ryms begreppen *redskap*, *appropriering* samt *situerade praktiker*, vilka kommer användas för att analysera studiens resultat. Begreppet *redskap* kommer användas i studien för att beskriva hur de skriftliga överlämnande dokumenten kan ses som fysiska redskap vilka information och kunskap förs vidare genom. Begreppet *appropriering* kommer användas i studien för att få förståelse för hur de olika yrkeskategorierna, genom socialt samspel och interaktion, delar erfarenheter vilka sedan kan approprieras av respektive individ. Alltså hur approprierar, tillägnar sig, de olika yrkeskategorierna kunskap som sedan kan användas i framtida situationer. Begreppet *situerade praktiker* kommer användas för att få en förståelse för hur barnens besök i förskoleklassen kan ses som situerade praktiker vilka påverkas av både omgivning och miljö.

2.5.1. Förtydligande av studiens teoretiska begrepp

Enligt Säljös (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet ses människan som en social och kulturell individ vilken utvecklas och lär sig bäst i samspel med andra. Människan formas genom att delta i kulturella aktiviteter och genom att använda sig av de redskap som finns tillgängliga i kulturen. Genom att kommunicera och interagera med

andra tar individen till sig, approprierar, kunskap. ”Det är genom kommunikation som individen blir delaktig i kunskaper och färdigheter” (Säljö 2014, s. 37). För att skapa och kommunicera kunskap används språket vilket inom det sociokulturella perspektivet ses som ett av människans viktigaste kulturella redskap. Genom språket delar människan erfarenheter och kunskaper med andra. Språket och den kommunikativa processen ses som en förutsättning för människans utveckling och lärande. Säljö (2014) menar att kommunikation är en länk mellan kulturen och människors tänkande varpå kulturella föreställningar och redskap förs vidare. De sätt att resonera och tolka verkligheten som människan möter i interaktion används sedan av individen som resurser för att förstå och kommunicera i framtida situationer. Säljö (2014) menar att kunskap blir till i samspel mellan människor för att sedan bli en del av den enskilde individen och dennes tänkande och handlande. Därefter kommer kunskapen tillbaka i nya kommunikativa sammanhang.

Redskap: Inom det sociokulturella perspektivet använder människan redskap för att förstå och agera i sin omvärld (Säljö 2014). Redskapen kan vara både språkliga och fysiska och de har utvecklats för att människan ska kunna hantera vardagen. Redskapen innefattar därmed tidigare generationers erfarenheter vilka nyttjas i användandet. Säljö (2014) skriver att redskapen ständigt förändras och förfinas och därmed utvecklas och förändras även människans kunskaper och intellektuella förmåga.

Appropriering: Inom det sociokulturella perspektivet används begreppet appropriering för att beskriva och förstå lärandet. Säljö (2014) menar att lärande handlar om hur individer tar till sig, approprierar, kunskaper och färdigheter vilka individen exponeras för. I samspelessituationer har individen möjlighet att appropriera kunskaper från andra medmänniskor. Säljö (2014) beskriver appropriering som en gradvis process där individen bekantar sig med och lär sig att använda redskap i olika verksamheter. Efterhand skaffar sig individen därmed allt större erfarenhet av hur dessa redskap kan användas på ett produktivt sätt. Kunskaper och färdigheter som finns på det kommunikativa planet approprieras så småningom av individen. Enligt Säljö (2014) befinner sig människan ständigt i en förändring och möjligheter till att appropriera kunskap från sina medmänniskor finns i varje samspelessituation.

Situerade praktiker: En grundtanke inom det sociokulturella perspektivet är att mänskligt tänkande, kommunikation och fysiska handlingar måste sättas i relation till vilken

verksamhet, vilken aktivitet och vilka sociala och fysiska sammanhang de ingår i. Alla dessa delar interagerar med varandra, de är knutna till varandra och kan inte separeras, de är situerade (Säljö 2014). Säljö (2014) menar att individen handlar utifrån sina egna erfarenheter och kunskaper i olika praktiker. Alltså, individen agerar utefter så som denne tror att omgivningen skulle agera eller reagera i en liknande situation. Säljö (2014) menar att utifrån ett sociokulturellt perspektiv kan människans handlande ses som situerat i sociala sammanhang.

Trots valet av att använda Säljös (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet i denna studie, finns det en medvetenhet i den kritik som riktas mot denna tolkning. André och Salmijärvi (2009) har i en rapport kritiskt granskat Säljös tolkning av det sociokulturella perspektivet. I rapporten lyfter de att Säljös perspektiv inte förklarar lärandets mekanismer. Alltså hur lärandet faktiskt går till. André och Salmijärvi (2009) menar även att Säljö infört en rad olika begrepp för att analysera lärandet utifrån hur människor använder sociokulturella redskap. Enligt André och Salmijärvi (2009) fyller dessa begrepp ingen uppenbar funktion och de definieras heller inte på något tydligt sätt. Vidare menar André och Salmijärvi (2009) att Säljös tolkning fokuserar så mycket på det kollektiva lärandet att individen glöms bort. Trots den kritik som framkommit intas Säljös tolkning av det sociokulturella perspektivet i föreliggande studie, eftersom begreppen *redskap*, *appropriering* och *situerade praktiker* anses kunna förklara studiens resultat på ett djupare plan.

3. Metod

För att besvara studiens syfte och frågeställningar valdes en kvalitativ forskningsansats. Valet kändes självklart då föreliggande studie ämnar söka kunskap utifrån förskollärares berättelser och erfarenheter. En kvalitativ ansats baseras ofta på intensiva undersökningar där forskaren går ner på djupet i ett relativt litet fall (Denscombe 2016). I studien ingår få informanter men varje enskild intervju har haft som syfte att gå på djupet kring forskningsområdet. Eftersom en kvalitativ ansats ger riklig information om undersökningsenheten (Holme & Solvang 1997) kunde forskningsfrågorna besvaras på ett nyanserat och djupt sätt. Genom att utgå från den kvalitativa ansatsen kunde forskare och informant komma närmre varandra vilket setts som en fördel i studien.

3.1. Intervju

Inom utbildningsvetenskap, vilket föreliggande studie rör sig inom, anses intervjun vara ett av de viktigaste arbetsredskapen (Stukát 2011). Intervju som metod möjliggör att ämnen kan utforskas djupare och frågor kan följas upp (Denscombe 2016). Insamlandet av empiri har därmed skett genom intervjuer, vilka varit av semistrukturerad struktur. Semistrukturerade intervjuer används för att undersöka attityder och frågor i detalj (Denscombe 2016), vilket har krävts för att besvara forskningsfrågorna för denna studie. Genom att semistrukturerade intervjuer som metod användes kunde en mer detaljerad och djupgående empiri samlas in. Vid intervjuerna användes en färdig lista med teman och färdiga frågor som informanterna fick besvara. Under intervjuernas gång fick informanterna möjlighet att utveckla sina idéer och prata mer utförligt om de teman och frågor som togs upp, vilket i sin tur bidrog till en nyanserad bild av forskningsområdet. Eftersom forskaren kan påverka informanten med sin identitet (Denscombe 2016) intogs en så passiv och neutral hållning som möjligt vid intervjutillfällena. Intervjuerna var personliga där forskare och informant möttes ansikte mot ansikte. En informant i taget intervjuades för att tydligt få fram varje enskild informants erfarenheter och tankar kring forskningsområdet.

Intervjuerna ljudinspelades med en diktafon. Ljudupptagningen gjorde det möjligt att gå tillbaka och lyssna på intervjuerna flera gånger, vilket upplevdes som en stor fördel under analysarbetet. Ljudupptagning ger en permanent och närmast fullständig dokumentation

av det som sägs under intervjun men en nackdel med ljudinspelning är att informanterna kan känna sig hämmade i början av inspelningsprocessen (Denscombe 2016). Några av informanterna upplevdes till en början nervösa inför inspelningen men efter en stund blev de mer avslappnade. Eftersom ljudupptagning endast fångar in det som sägs och den icke-verbala kommunikationen missas (Denscombe 2016) skrevs fältanteckningar kring den icke-verbala kommunikationen, så som stämningen i rummet, gester och mimik, ner med penna och papper.

3.2. Urval

För att besvara forskningsfrågorna för studien intervjuades fyra förskollärare, alla från olika förskolor. Fyra förskollärare upplevdes kunna bidra till en viss spridning på den empiri som samlades in, samtidigt som antalet bedömdes som rimligt att hinna med under tiden för examensarbetet. Genom att välja olika förskolor blev det också en bredd i informanternas svar. Valet att intervjua endast förskollärare var medvetet då det är förskolläraren som ansvarar för utväxling av information, kunskaper och erfarenheter om utbildningens innehåll vid barns övergångar mellan förskola och förskoleklass (Skolverket 2018a). Intervjuerna riktade sig till de förskollärare som ansvarar för överlämnandet av barn från förskola till förskoleklass. Förskollärarna som valdes ut behövde ha en viss erfarenhet av övergången mellan förskola och förskoleklass för att kunna besvara studiens intervjufrågor. Därmed skedde ett subjektivt urval, vilket innebär att de personer som deltog i studien ansågs relevanta för undersökningen samt att de hade tidigare erfarenhet av ämnet (Denscombe 2016). För att hitta dessa informanter kontaktades inledningsvis två rektorer i hopp om att de kunde vara behjälpliga i sökandet av informanter med den erfarenhet studien krävde. Rektorererna och därmed även informanterna valdes utifrån ett bekvämlighetsurval, vilket innebär att forskaren valde de personer som råkade finnas till hands för tiden då undersökningen genomfördes (Holme & Solvang 1997).

Informanterna presenteras kort nedan. För att lättare få en struktur på vem som säger vad benämns förskollärarna som Lena, Hanna, Kim och Malin. Samtliga namn är fingerade. Följande personer intervjuades:

- Lena 60 år. Arbetar på en förskola med åtta avdelningar. Verksam som förskollärare sedan 1981.
- Hanna 44 år. Arbetar på en förskola med tre avdelningar. Verksam som förskollärare sedan 2011.
- Kim 34 år. Arbetar på en förskola med åtta avdelningar. Verksam som förskollärare sedan 2008.
- Malin 36 år. Arbetar på en förskola med fyra avdelningar. Verksam som förskollärare sedan 2011.

3.3. Genomförande

Inledningsvis kontaktades två rektorer, knutna till olika förskolor i området. Studien presenterades och rektorererna fick frågan om det fanns någon/några förskollärare inom deras verksamheter som hade den erfarenhet som söktes och därmed var lämpliga att intervjua. Det visade sig svårare än väntat att hitta förskollärare vilka besatt den erfarenhet studien sökte. Flertalet rektorer i området kontaktades därför och genom dem presenterades sedan tre lämpliga informanter. De tre informanterna kontaktades via telefon där studien presenterades och de fick förfrågan om att delta. Informanterna fick vid detta tillfälle även information om att intervjun kom att ljudinspelas. Alla tre informanter tackade ja till att delta i studien och vid samma tillfälle bokades därför intervjutillfällena in. Ett missivbrev (bilaga 1) innehållande information om studien samt en samtyckeblankett skickades därefter ut via email till informanterna. Då studien sökte fyra informanter och det var svårt att hitta personer som kunde ställa upp, togs en kontakt med en bekant på en förskola i området. Via denna bekant presenterades sedan den fjärde informanten. Även denna informant fick ett missivbrev inkluderat en samtyckesblankett skickat till sig via email.

Intervjufrågorna (bilaga 2) började bearbetas och en frågeguide (bilaga 3) användes för att säkerhetsställa att forskningsfrågorna kunde besvaras med hjälp av intervjufrågorna. Genom frågeguiden blev det tydligare vilka intervjufrågor som inte upplevdes besvara forskningsfrågorna varpå dessa kunde sällas bort. Intervjufrågorna hamnade under två olika teman: *Övergångar* och *Samverkan* (med specialpedagog).

Intervjufrågorna skrevs ner på dator och skrevs sedan ut i pappersform. De lämnades sedan till informanterna i samband med intervjutillfällena för att informanterna tydligt skulle kunna följa med under intervjun. Då studien berör samverkan figurerar så även detta begrepp i intervjufrågorna. Eftersom samverkan och samarbete ofta används synonymt med varandra, trots att de har olika innebörd, skrevs studiens definition av de båda begreppen ner på dator. Begreppsdefinitionerna (bilaga 4) skrevs ut i pappersform och togs med till intervjutillfällena. Innan intervjuerna startade presenterades och diskuterades de båda begreppen. Genom att studiens definition av de båda begreppen tydliggjordes för informanterna, går det att anta att intervjufrågorna besvarades utifrån en liknande syn på begreppen. Innan studien startade genomfördes även en pilotundersökning med en verksam förskollärare där både den tekniska utrustningen samt intervjufrågorna testades. Genom en pilotundersökning kan metoden testas i praktiken och eventuella brister kan åtgärdas innan undersökningens start (Denscombe 2016). Pilotundersökningen visade att intervjufrågorna var lämpliga att använda i studien och att tiden för intervjun hamnade runt 30 minuter som tänkt.

Då miljön för intervjuens genomförande är viktig (Holme & Solvang 1997) genomfördes samtliga intervjuer på respektive informants arbetsplats. Dels för att få informanterna att känna sig mer bekväma och avslappnade och dels med tanke på deras arbetssituation då det stundvis kan vara svårt att gå ifrån verksamheten en längre tid. Varje intervjutillfälle tog mellan 20-30 minuter.

3.4. Bearbetning och analys av material

Ljudinspelningarna lyssnades först igenom noga och transkriberades därefter ut i nära anslutning till intervjutillfällena eftersom materialet då fanns aktuellt i minnet. Material som inte ansågs relevant för studiens resultat, så som skratt, tonfall, sidospår eller liknande transkriberades inte ut. Även de namn och platser som delgavs vid intervjutillfällena togs bort vid transkriberingen för att undvika identifiering av personer samt platser. Att transkribera är tidskrävande, men Back och Berterö (2015) menar att vid transkribering utvecklas reflektioner och tankar som kan tas tillvara då materialet sedan analyseras. De första reflektionerna kring materialet kom just under transkriberingen i form av att olika mönster, begrepp samt skillnader uppenbarade sig. Transkriptionerna av

intervjuerna skrevs därefter ut i pappersform och varje enskild transkription markerades med en specifik färg för att lättare hålla isär de olika intervjuerna. Transkriptionerna genererade 38 sidor datorskriven text, vilket upplevdes som tillräckligt för att skriva fram studiens resultat och därmed även tillräckligt för att besvara forskningsfrågorna för studien.

Materialet analyserades sedan enligt kategorisering, vilket innebär att materialet delades upp i olika kategorier genom att se på dess likheter och skillnader (Fejes & Thornberg 2015). Utgångspunkten i analysen av materialet var de två teman som användes som ramverk vid intervjuerna: *Övergångar* och *Samverkan* (med specialpedagog). Under läsningen av transkriptionerna användes överstrykningspennor i olika färger för att lättare kunna urskilja likheter och skillnader i informanternas svar. Begrepp som hamnade inom samma område ströks över med samma färg. Dessa begrepp formade olika kategorier, vilka sedan relaterades till forskningsfrågorna för studien. De kategorier som framkom var följande: *Lokala handlingsplaner*, *Överlämnande dokument*, *Överlämnande samtal*, *Förberedande besök*, *Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger* samt *Förskollärares och specialpedagogers olika roller i övergången*. Därefter analyserades materialet utefter Säljös (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet med fokus på begreppen redskap, appropriering samt situerade praktiker, vilka är centrala i föreliggande studie.

Fältanteckningarna kring den icke-verbala kommunikationen, vilka skrevs ner vid intervjutillfällena, användes inte i analysen av materialet eftersom de inte bidrog till att förtydliga informanternas svar.

3.5. Etiska överväganden

Inom forskningsetik finns fyra grundregler att följa för de som bedriver forskning. Studien har under hela forskningsprocessen tagit hänsyn till dessa grundregler vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Vetenskapsrådet 2002).

Informationskravet innebär att forskaren ska informera deltagarna vad syftet med undersökningen är samt vilka villkor som gäller för deras deltagande (Vetenskapsrådet 2002). Detta uppfyller studien genom att ett missivbrev skickades ut till deltagarna med

information om studiens syfte. Tillsammans med missivbrevet skickades även en samtyckesblankett ut där deltagarna fick ta ställning till om de ville medverka i studien eller ej. Både missivbrevet och samtyckesblanketten innehöll information om att intervjun kom att ljudinspelas. Därmed uppfylls även samtyckeskravet, vilket enligt Vetenskapsrådet (2002) innebär att deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan samt att de när som helst kan avbryta sin medverkan utan att det medför negativa följder för dem. Konfidentialitetskravet innebär att personuppgifter om alla deltagare ska behandlas och förvaras så att ingen obehörig kan ta del av dem (Vetenskapsrådet 2002). Genom att intervjuer och transkriptioner förvaras på låst enhet har endast forskaren kommit åt materialet. I studien har medverkande förskolor avidentifierats och informanterna har försetts med fingerade namn för att inte röja deras identitet. Inspelade intervjuer och transkriptioner kommer att raderas då studien är färdig och godkänd så att inga obehöriga kan få tillgång till materialet. Eftersom rektorer samt en bekant till forskaren varit med och presenterat lämpliga informanter har fullständig anonymitet av informanterna inte kunnat garanteras. Slutligen har även nyttjandekravet uppfyllts. Nyttjandekravet innebär att de insamlade uppgifterna endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2002). Det insamlade materialet kommer endast att användas för denna studie.

Semistrukturerade intervjuer kan väcka många känslor hos den som blir intervjuad. Även själva intervjusituationen kan framkalla en osäkerhet hos den intervjuade (Back & Berterö 2015). Viktigt i studien har därför varit att få informanterna att känna sig bekväma i intervjusituationerna. Lite småprat kring informanternas bakgrund och kring verksamheten de arbetar i har därför skett innan intervjuernas start, vilket har upplevts som en god metod för att få en mer avslappnad situation. Innan intervjuerna startade blev informanterna även informerade om att det inte fanns något rätt eller fel i deras sätt att svara, utan att fokus i intervjun var att få fram deras erfarenheter och tankar kring de teman och frågor som togs upp. Tanken var att informanterna skulle försöka tänka bort eventuell prestation kring deras svar.

Under studiens gång har även reflektion skett kring hur informanterna kommer att reagera på den färdiga och publicerade studien. Trots att informanterna i studien avidentifierats och försetts med fingerade namn kan varje enskild informant urskilja sig själv i studien,

både genom att känna igen sina svar samt genom hur de presenteras i urvalet. Det material som framkom under intervjuerna har tolkats så objektivt som möjligt och inga egna värderingar har lagts in i informanternas svar. Resultat och citat har tolkats flertalet gånger för att undvika känslan av obehag, kränkning och utsatthet hos informanterna. Vid ett av intervjutillfällena valde en informant att berätta om en tidigare upplevd händelse, med koppling till intervjufrågorna. Informanten bad i direkt anslutning till intervjun att materialet inte skulle tas med i studien. Detta har tagits hänsyn till genom att information kring händelsen varken transkriberats ut eller använts i studien på annat vis.

Dataskyddsförordningen GDPR, är till för att skydda enskilda personers grundläggande rättigheter och friheter, speciellt deras rätt till skydd av personuppgifter (Datainspektionen 2018). Studenter som i samband med genomförandet av sitt examensarbete behandlar personuppgifter ska göra en GDPR-anmälan. I samband med studiens start skickades därför en GDPR-anmälan in via Högskolan Kristianstad.

3.6. Trovärdighet, tillförlitlighet och generaliserbarhet

Thornberg och Fejes (2015) lyfter kvalitetens betydelse i den kvalitativa forskningen. De menar att all forskning har kravet på sig att vara genomförd och framställd på ett sätt vilket ger uttryck för god kompetens och hög kvalitet. Validitet är ett begrepp som ofta används för att beskriva kvalitet i forskning. Validitet innebär att studien mäter det som studien avser att mäta (Stukát 2011), alltså det som är relevant i sammanhanget. Inom den kvalitativa forskningen finns det inte något absolut sätt som visar att forskaren har fått det rätt. Därmed kan begreppet trovärdighet användas, vilket istället innebär en försäkran om att undersökningens kvalitativa empiri har producerats och kontrollerats med noggrannhet (Denscombe 2016). Föreliggande studie redogör för hur många som intervjuats, vilka frågor som ställts, urval samt hur bearbetning och analys av materialet gått till. I denna studie valdes mätinstrumentet (semistrukturerade intervjuer) utifrån den kvalitativa ansats vilken ligger som grund för studien. Därmed går det att anta att studien undersökt det som var tänkt.

Reliabilitet (tillförlitlighet) handlar om kvaliteten på själva mätinstrumentet, att forskaren mäter på ett tillförlitligt sätt (Stukát 2011). Enligt Holme och Solvang (1997) bestäms reliabiliteten av hur mätningarna utförs samt även hur noggrant informationen bearbetas.

Inom denna studie har intervjufrågorna skrivits fram med hjälp av en frågeguide. Därmed blev det möjligt att kontrollera vilka frågor som inte upplevdes besvarade forskningsfrågorna varpå dessa kunde tas bort. Innan undersökningen startades genomfördes även en pilotundersökning där forskarens roll som intervjuare samt intervjufrågorna testades. Pilotundersökningen kan därmed bidra till studiens reliabilitet. Materialet har även transkriberats ut ordagrant och transkriptionerna har lästs igenom flertalet gånger.

Stukát (2011) redogör för olika reliabilitetsbrister vilka är viktiga att lyfta fram. Feltolkningar av frågor och/eller svar, dagsformen hos den svarande, gissningseffekten och felskrivningar är bara några exempel. Dessa reliabilitetsbrister måste även vägas in i föreliggande studies trovärdighetsdiskussion.

Generalisering handlar om i vilken utsträckning studiens resultat kan appliceras på andra liknande fall, vilka inte ingått i studien (Thornberg & Fejes 2015). Kvalitativa studier baseras ofta på intensiva studier av ett relativt litet antal fall (Denscombe 2016), vilket så även denna studie gör. Resultatet i föreliggande studie baseras endast på fyra förskollärares perspektiv och går därmed inte att generalisera i stort. Stukát (2011) menar istället att begreppet relaterbarhet kan vara mer korrekt för vissa undersökningar. Relaterbarhet är, enligt Stukát (2011), en svagare form av generalisering som kan vara ett mer korrekt ord för vissa undersökningar där studiens resultat beskrivs i förhållande till liknande situationer.

3.7. Metodkritik

Valet av kvalitativ forskningsansats fungerade utifrån syfte och frågeställningar. Det som upplevdes som svårt var att få tag i informanter vilka besatt den kunskap samt den erfarenhet studien sökte. Genom att använda semistrukturerade intervjuer som metod kunde intervjufrågorna besvaras på ett djupare sätt än om exempelvis frågeformulär hade skickats ut till informanterna. Dock innebär valet av semistrukturerade intervjuer även nackdelar, vilket det funnits en medvetenhet i under hela forskningsprocessen. Semistrukturerade intervjuer är tidskrävande att både genomföra och transkribera då de har ett relativt öppet format och de producerar empiri som inte är förkodade (Denscombe 2016). Möjligen kan även rollen som intervjuare ha påverkat studiens resultat. En mer

van intervjuare hade eventuellt kunnat få mer djupgående svar. Ytterligare en aspekt att ta i beaktan vid intervjuer är informanternas ärlighet. Stukát (2011) menar att informanterna kanske vill dölja sina brister eller vill de vara intervjuaren till lags. För att undvika sådana svar, menar Stukát (2011), att det är viktigt att skapa en förtroendefull situation, vilket forskaren försökt skapa vid samtliga intervjutillfällen.

Intervjufrågorna testades i en pilotundersökning innan undersökningens start. Då förskolläraren som deltog i pilotundersökningen upplevdes kunna besvara alla intervjufrågor behölls de ursprungliga frågorna. Trots detta blev det under intervjuernas gång tydligt att informanterna gärna pratade om samverkan överlag mellan dem och specialpedagogen. Intervjuerna fick därmed gång på gång styras mot att få informanterna att prata om samverkan i själva övergången. Möjligen hade fler pilotundersökningar gjort att intervjufrågorna blivit tydligare för informanterna.

I början av varje intervju presenterades och diskuterades även studiens definition av begreppen samverkan och samarbete. Anledningen till detta var att samtliga informanter skulle få en liknande förståelse för de båda begreppen och därmed kunna svara på intervjufrågorna utifrån en liknande syn på begreppen. Sådär i efterhand har reflektion kring detta val gjorts. Det går inte att bortse från att valet kan ha påverkat informanternas svar mot en annan riktning än om begreppen aldrig hade presenterats och diskuterats i samband med intervjuerna.

4. Resultat och analys

Här redovisas svaren från intervjuerna. Resultatet har delats in i sex olika kategorier vilka trädde fram under analysen av materialet. Kategorierna är följande: *Lokala handlingsplaner*, *Överlämnande dokument*, *Överlämnande samtal*, *Förberedande besök*, *Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger* samt *Förskollärares och specialpedagogers olika roller i övergången*. Informanterna anges som Lena, Hanna, Kim och Malin. Förskollärare i förskolan benämns som förskollärare och förskollärare i förskoleklass benämns som lärare för att resultatet ska bli tydligare. Under varje kategori stärks resultatet med direkta citat.

Avsnittet avslutas med en sammanfattande analys utifrån det sociokulturella perspektivet vilket studien grundar sig i.

När citaten skrivs ut används ibland följande tecken:

[...] Innebär att text har uteslutits.

... Innebär att informanten tar en längre paus.

4.1. Lokala handlingsplaner

Vid intervjuerna uppvisar några av informanterna en osäkerhet kring vad en lokal handlingsplan är och ifall de har en sådan att förhålla sig till på sina respektive arbetsplatser. Lena tror att de har en sådan men är inte säker. På frågan vad den i så fall innehåller svarar Lena att den nog innehåller besöken som görs under vårterminen. Kim säger att de inte har någon lokal handlingsplan men att de nyligen startat en övergångsgrupp i området som heter *Övergång och Samverkan*. Förhoppningen med gruppen är att samarbetet mellan förskola och förskoleklass ska bli bättre samt att övergångarna, både till förskoleklass samt inom förskolans väggar, ska bli så smidiga som möjligt för alla barn. Kim uppger att det finns en önskan om att en lokal handlingsplan ska utarbetas inom denna grupp. Malin säger att det nog inte finns någon skriftlig lokal handlingsplan för övergången utan istället en slags muntlig handlingsplan, en rutin som följs år efter år.

Malin beskriver den lokala handlingsplanen som en muntlig rutin:

Malin: Den här proceduren jag pratar om, den finns ju alltid. Den går till så. Det kallas till möte och sen sitter vi ner här... Vi har nog en mer sagd handlingsplan på plats [...]. En rutin.

Hanna uppger att de har en väl utarbetad lokal handlingsplan för övergången som sträcker sig över hela året. I handlingsplanen står skrivet när möten, besök och utskick av klasslistor ska ske. Handlingsplanen innehåller även riktlinjer för om specialpedagogen ska delta vid mötena samt hur personalen ska gå tillväga för att träffas.

Hanna beskriver den lokala handlingsplanen som omfattande:

Hanna: Där är mycket möten... När möten sker med skolan och elever, skolan och föräldrar, när vi ger ut information till föräldrarna [...]. Den är ganska omfattande faktiskt och vi reviderar den varje år. Nu har vi funnit att... Den vi har nu är väldigt bra, men allting kan ju alltid bli bättre.

4.2. Överlämnande dokument

För att säkerhetsställa att viktig information når förskoleklassens lärare uppger samtliga informanter att det skrivs dokument i samband med barns övergång från förskola till förskoleklass. Syftet med dokumenten är att den mottagande verksamheten ska få information om det enskilda barnet. Samtliga informanter uppger att de använder sig av lärportalen Edwise för att lämna över skriftlig information om varje enskilt barn till förskoleklassens lärare. I Edwise finns ett särskilt dokument för övergången. Dokumentet innehåller en intervjudel där barnet får berätta om sina tankar kring övergången och en del där barnets vårdnadshavare har möjlighet att skriva sådant som de vill att förskoleklassens lärare ska veta om barnet. I dokumentet finns även en del där personalen ges möjlighet att lyfta sådant som kan vara av vikt i övergången. Barnets vårdnadshavare

måste alltid godkänna det som står i dokumentet innan det förs över till förskoleklassen. För barn i behov av särskilt stöd eller anpassningar finns en kompletterande del i dokumentet som ska fyllas i. Där skrivs bland annat in att specialpedagogen är inkopplad samt vilka anpassningar eller vilket stöd barnet har i förskolan för tillfället.

Lena berättar att barnets del i det överlämnande dokumentet i Edwise innehåller frågor som är direkt riktade till barnet:

Lena: Sen finns där även en sida som är barnets sida, där man lite intervjuar dem [...].
Vad tycker du? Hur känns det? Är det något som du tycker fröken ska veta om dig?
[...] är du bra på något eller känner du dig lite rädd för något?

Lena, Kim och Malin berättar att det även förs över information om varje enskilt barn till förskoleklassens lärare genom ett så kallat nyckeldokument. Nyckeldokumentet används som underlag för utvecklingssamtalen som hålls på förskolan. Dokumentet förs sedan över till förskoleklassen i samband med övergången. I nyckeldokumentet beskrivs det enskilda barnets utveckling utifrån olika kategorier som exempelvis lek, samspel, motorik, språk samt utveckling och lärande. Nyckeldokumentet skrivs utifrån en positiv syn på barnet.

Kim och Malin beskriver nyckeldokumentet som en utgångspunkt för barns lärande:

Kim: Det är ju då ett dokument där det är, jag tror det är fem olika rubriker. Lek, samspel, motorik, språk och utveckling/lärande. Och under rubrikerna då så har vi pedagoger tillsammans, under våra kollegiala samtal, beskrivit barnets positiva [...] alltså barnets goda liksom, inget negativt [...] Nycklarna ska vara ett positivt dokument med att det här har barnet utvecklat.

Malin: Där är ju all den information som har framkommit, det vi har jobbat med här och vilka styrkor barnet har och intressen... allt är i positiv anda.

Hanna nämner inget om något nyckeldokument men uppger att även de använder sig av lärportalen Edwise för att föra över ett extra dokument med information i samband med övergången. I Edwise skrivs barnets utvecklingssamtal in vilket lärarna i förskoleklassen sedan kan ta del av.

4.3. Överlämnande samtal

Informanterna uppger att det sker ett överlämnande samtal mellan förskollärarna från den överlämnande verksamheten och lärarna från den mottagande verksamheten. Samtalen benämns olika: överlämningsamtal, överskolningssamtal och överlämningsmöte, men har samma syfte. Förskollärare i den överlämnande verksamheten ska lämna över information om varje enskilt barn samt barngruppen i stort till lärare i den mottagande verksamheten. Samtalen kan ske både i förskolans och i förskoleklassens lokaler och vilka yrkeskategorier som deltar ser olika ut. Förskollärare från förskolan och lärare från förskoleklassen deltar alltid. Då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd hålls ofta ett extra överlämnande samtal. Vid dessa samtal medverkar även specialpedagogen knuten till förskolan, specialpedagogen knuten till skolan samt ibland även barnets vårdnadshavare. Rektorn deltar då övergången rör sig om barn vilka är i ett mer omfattande behov av stöd.

Hanna berättar om ett extra överlämnande samtal då övergången berör barn i behov av särskilt stöd:

Hanna: [...] man har haft ett extra möte med specialpedagogen och föräldrarna också... och om föräldrarna vill och det behövs har vi haft möte med skolans personal tillsammans [...]. Sen är det ju så att där sitter ju skolans specialpedagog också på mötena, när vi har överlämningsmöte, då tar de ju emot information.

Samtalen berör information om barnen så som vilka intressen de har, vad de tycker är roligt samt vilka förväntningar barnet har på skolan. Två av informanterna trycker särskilt på vikten av att lämna över information om vilka kompisar barnet leker med, då de anser

att det är viktigt för barnet att ha med sig kompisar till skolan. De menar att kompisar inger en trygghet i övergången. Samtalen berör också vilka tema eller liknande förskolan arbetat med. Därigenom, menar informanterna, att de blivande lärarna få en hint om var barnen befinner sig i sitt lärande. Informanterna uppger att det är av stor vikt att barnens behov och önskingar kommer fram vid det överlämnande samtalet. Små detaljer som exempelvis att barnet behöver en krok längst ut i hallen för att må bra är viktiga att förmedla. Malin menar att det är förskollärarnas uppgift att ge de blivande lärarna bilden av vem barnet är. Samtalens innehåll baseras i stort på det som skrivs i dokumenten som beskrivits i föregående stycke: *Överlämnande dokument*.

Malin berättar att det överlämnande skriftliga dokumentet blir mer levande i det överlämnande samtalet:

Malin: [...] då kallar vi hit klasslärarna och då får vi en stund [...] att sitta ner och prata om varje enskilt barn och mycket som sägs där är ju det som står i dokumenten. Men de tycker också att det blir mer levande när de får höra det från oss.

Kims svar skiljer sig från övrigas. Kim berättar att det endast sker ett överlämnande samtal då specialpedagogen, sedan innan, är inkopplad på ett barn. Vid dessa samtal träffas en av förskollärarna från den överlämnande verksamheten, de blivande lärarna och specialpedagogen knuten till förskolan. Ibland deltar även barnets föräldrar vid dessa samtal. Under samtalen upplever Kim att lärarna i förskoleklassen inte vill ta till sig av de tips och råd som ges om det enskilda barnet. Enligt Kim finns det en önskan om ett bättre samarbete mellan förskolan och förskoleklassen. Kim menar att en bättre förståelse för varandras verksamheter skulle kunna bidra till ett bättre samarbete.

Kim beskriver lärarnas inställning som ett hinder i det överlämnande samtalet:

Kim: Det är ofta lärarna inte vill höra vad vi har att säga. De vill liksom inte ta in. De har alltid gjort på sitt vis och menar att det har fungerat bra.

4.4. Förberedande besök

Samtliga informanter uppger att det sker besök under våren för att förbereda barn för övergången. Besöken ser olika ut men gemensamt för alla förskolor är att barnens blivande lärare kommer ut till respektive förskola och hälsar på barnen i deras befintliga verksamhet. Detta besök sker vid ett tillfälle och oftast är detta första gången barnen får träffa sin/sina nya lärare. Under besöken får barnen och de blivande lärarna bekanta sig med varandra samtidigt som förskollärarna i förskolan är med som en trygghet för barnen.

Kim och Malin beskriver lärares besök på förskolan som viktiga:

Kim: Då kommer de hit och hälsar på [...]. Under tiden då så är vi också med, vi pedagoger. Då kan vi visa och berätta. Lärarna sitter med och kanske frågar barnen, försöker lära känna barnen [...] vi är måna om att de i alla fall ska komma hit så de får ett ansikte på dem.

Malin: Jag tycker de är viktiga de här besöken som görs. Att först och främst får man vara trygg i sin [...] miljö här hos oss på förskolan och då kommer lärarna ut och träffar barnen i samband med sina vänner och vi vuxna är med.

De blivande skolbarnen får också möjlighet att hälsa på i förskoleklassen. Besöken sker oftast två gånger och förskollärare från förskolan följer med barnen till förskoleklassen. Syftet med dessa besök är att barnen ska få bekanta sig med lärarna, lokalerna och med sina blivande klasskamrater. Informanterna uppger att barnen ibland känner sig oroliga inför skolstarten och vad den innebär. Genom att besöka förskoleklassen menar flera av informanterna att barnen blir lugnare och tryggare inför vad som ska komma. I samband med besöken får barnen delta i olika aktiviteter som exempelvis samling, fruktstund, inne- och utelek och ibland även någon skapandeaktivitet.

Hanna berättar att besöken i förskoleklass innehåller skolförberedande aktiviteter och att de lugnar de barn som upplevts som oroliga inför skolstart:

Hanna: De får bekanta sig med lokalen. Vi är ute och kollar på gården, vad de har där och vad man kan leka med. De brukar ha någon liten samling där inne och barnen får någon uppgift som de ska göra. Oftast är det något de ska rita eller måla.

Hanna: Oftast innan vi har gått ner där så har de varit ganska nervösa och oroliga. Vad ska hända när vi börjar skolan? [...] när vi har varit där... det var ju inte så farligt när de väl får se vad som finns innanför skolans väggar.

Kims svar skiljer sig från övrigas. Kim berättar att det inte sker några gemensamma besök med barngruppen i den blivande förskoleklassen. Det är vårdnadshavarnas ansvar att ta med sitt barn och besöka förskoleklassen. Vid de fall då vårdnadshavarna inte har någon möjlighet att följa med brukar personal från förskolan följa med barnet.

4.5. Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger

Samtliga informanter uppger att specialpedagogen endast deltar i övergångsarbetet och vid de överlämnande samtalen då övergången berör barn i behov av särskilt stöd. Specialpedagogen har då varit inkopplad på barnet sedan tidigare, alltså inte enbart i samband med själva övergången.

Malin berättar att samverkan och samarbetet med specialpedagogen påbörjas innan övergången:

Malin: Jag skulle säga att samverkan och samarbetet redan har påbörjats. Sen kan det vara mer intensivt just vid övergången, just när dokument ska fyllas i och möte ska hållas. Men samarbetet är oftast redan påbörjat sedan tidigare.

Initiativet till samverkan kan ske genom att förskollärare i förskolan kontaktar specialpedagogen eftersom de ser ett behov av stöttning kring ett enskilt barn eller kring

barngruppen i stort. Samverkan kan också ske på specialpedagogens initiativ genom att specialpedagogen själv, vid spontana eller planerade besök i barngruppen, upptäcker att det finns behov av stöttning. En svårighet kring samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger i övergången anses vara bristen på tid. Flera av informanterna berättar att specialpedagogen är knuten till flera förskolor och att de har mycket att göra. Lena upplever även att rollen som förskollärare innebär många arbetsuppgifter och att det därav även kan vara svårt att få tid för samverkan. Specialpedagogerna finns ofta tillgängliga för samtal via telefon men informanterna upplever att det kan vara svårare att få till personliga möten. Även det aktiva skolvalet kan försvåra samverkan och samarbetet mellan såväl förskollärare och specialpedagoger som mellan förskola och förskoleklass. Malin berättar att det aktiva skolvalet bidrar till att barn, på grund av vårdnadshavares val, placeras på olika skolor. Detta i sin tur innebär att förskollärare och specialpedagogen måste vänta tills skolplaceringarna skickats ut innan samverkan med barnens blivande skolor kan ske.

Malin berättar att specialpedagogen var mer involverad i övergången innan det aktiva skolvalet infördes:

Malin: Specialpedagogen var med mycket mer innan det aktiva skolvalet för då var det ju givet här att alla barn gick till samma skola. Nu är hon ju lite ovetande om vem som ska gå var.

Lena beskriver att hon och specialpedagogen samarbetar i det överlämnande samtalet:

Lena: Vi pratar gemensamt där för barnet [...] alltså jag är ju inte med där för att sitta och hon för talan utan vi pratar tillsammans, för hon har ju inte sett barnet i gruppen. Hon kan ju bara tala om vad, vilka strategier och jag kan tala om hur det har fungerat [...]. Det blir ju ett samarbete mellan oss.

Viktigt för informanterna i samverkan och samarbetet mellan dem och specialpedagogen är att de har en samsyn och är överens. Även en nära relation dem emellan anses som betydelsefullt. Informanterna säger att det är viktigt att specialpedagogen varit ute i barngruppen och sett hur de arbetar med barnet för att sedan kunna stötta förskollärarna i det överlämnande samtalet. Inför det överlämnande samtalet menar informanterna att de måste ha pratat sig samman om barnet för att överlämningen ska bli så bra som möjligt. Samtliga informanter är nöjda med hur samverkan och samarbetet med specialpedagogen i övergången ser ut idag. Dock menar de att det alltid kan förbättras. Exempelvis vill flera av informanterna att specialpedagogen ska vara knuten till endast en förskola. De menar att behovet finns. I samverkan vid övergången upplever samtliga informanter att de och specialpedagogen kompletterar varandra.

Hanna beskriver att hon och specialpedagogen kompletterar varandra:

Hanna: Man kan utbyta idéer och erfarenheter så oftast kan man komplettera varandra.

4.6. Förskollärares och specialpedagogers olika roller i övergången

Informanterna uppger att vid övergångar är specialpedagogen ofta den som kallar till möten och ofta även den som har hand om papper. Samtliga informanter upplever att specialpedagogen har en rådgivande och stöttande roll. Vid övergångar som gäller barn i behov av särskilt stöd eller andra anpassningar upplevs specialpedagogen verka som en trygg hjälpande hand när information om enskilda barn ska överlämnas till lärarna i den mottagande verksamheten. Informanterna uppger också att de kan bolla tankar och idéer med specialpedagogen.

Lena och Hanna beskriver specialpedagogen som en trygghet och ett bollplank i arbetet med övergångar:

Lena: Men det är skönt att ha specialpedagogen med [...]. Det är tryggt att ha dem bredvid sig, att man då har jobbat ihop med barnet och att de kan komma och säga att det här har vi tränat, det här har vi gjort. En trygghet.

Hanna: Man kan få mycket råd och stöd av dem samtidigt så kan man bolla idéer [...].

Kim menar att det är specialpedagogen som håller i det överlämnande samtalet medan övriga informanter tycker att de håller i samtalet tillsammans med specialpedagogen. I samtalet menar informanterna att specialpedagogen är den som beskriver strategier och arbetsmetoder. Flera av informanterna menar att specialpedagogen besitter en annan specialinriktad kompetens och kan därmed lägga fram orden på ett bra sätt. Malin anser att specialpedagogen har en slags översyn på området kring skolan. Eftersom specialpedagogen ofta är knuten till flera förskolor får specialpedagogen en överblick kring vilka andra barn i området som ska börja i förskoleklass. Malin menar att specialpedagogen kan vara med och påverka klassindelningen så att inte flera barn i behov av särskilt stöd eller andra anpassningar hamnar i samma klass.

Lena beskriver att specialpedagogen har ett slags pedagogiskt tal:

Lena: De har en annan utbildning [...] de kan ju lägga orden bättre. De har ju det här, vad man kan säga pedagogiska talet, eller språket. Det ska ju vi också ha men det använder man ju inte så... Och så har de ju forskning de kan hänga upp det på. Så de har ju lite tyngd i vad de tar fram och hur de pratar.

Informanterna upplever att deras roll i samverkan och samarbetet i övergången är att förmedla en så tydlig bild som möjligt av vem barnet är. Deras roll är också att hålla kontakten med barnets vårdnadshavare. I det överlämnande samtalet ansvarar förskollärarna för att berätta hur arbetet med barnet fungerat. De försöker då ge lärarna i den mottagande verksamheten råd och tips vilka sedan kan vara till nytta för alla parter i övergången.

Malin och Kim beskriver att förskollärarens roll i övergången är att hålla kontakten med vårdnadshavare samt att beskriva arbetssätt och framgångsfaktorer i arbetet med barnet:

Malin: Jag har ju rollen som, att förmedla kanske till föräldrar att möten kommer att äga rum.

Kim: Men min roll är ju också då att berätta så här har vi jobbat och förklara kanske vissa mönster [...]. Och försöka ge så mycket tips som möjligt. Beskriva våra framgångsfaktorer.

4.6.1. Sammanfattande analys

Studiens resultat kommer, som tidigare beskrivits, att analyseras utifrån begreppen *redskap*, *appropriering* och *situerade praktiker* vilka rymms inom Säljö (2014) tolkning av det sociokulturella perspektivet.

I samband med barns övergång från förskola till förskoleklass används skriftliga överlämnande dokument för att föra över information om enskilda barn till förskoleklassens lärare. De skriftliga dokumenten innehåller dels information om barnets utveckling, men även information kring barnets egna tankar så som vad barnet tycker om att göra, vad barnet är bra på och hur barnet känner inför övergången. Sett ur ett sociokulturellt perspektiv kan de skriftliga dokumenten ses som *redskap* för att föra över information och kunskap om barnet till förskoleklassens lärare. Eftersom redskap, sett ur ett sociokulturellt perspektiv, ständigt förändras och förfinas kan även de skriftliga dokumenten utvecklas och förbättras över tid genom att förskollärare i den överlämnande verksamheten arbetar med dem. Genom att använda de skriftliga dokumenten som redskap för överlämnandet av information minskar risken för att viktig information går förlorad. En informant berättar att det bara sker överlämnande samtal då övergången berör barn i behov av särskilt stöd. Därmed blir det extra viktigt att skriftliga dokument används som redskap för att föra information och kunskap vidare.

Resultatet visar även att övergångar mellan förskola och förskoleklass innebär många möten där olika yrkeskategorier samverkar. Vid dessa möten kommunicerar

förskollärare, lärare, specialpedagoger och ibland även rektorer med varandra för att övergången ska bli så bra som möjligt för alla barn. Ur ett sociokulturellt perspektiv bidrar dessa kommunikativa möten till att erfarenheter av tidigare övergångar kan diskuteras. Därmed kan framgångsfaktorer lyftas och arbetet med övergångar kan förbättras och utvecklas vidare. Informanternas berättelser visar även att informationsutbytet är centralt i övergången, speciellt vid de överlämnande samtalen. Vid dessa möten lämnar förskollärare i den överlämnande verksamheten över information om barn till lärare i den mottagande verksamheten. Då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd medverkar även specialpedagogen knuten till förskolan och specialpedagogen knuten till skolan. Sett ur ett sociokulturellt perspektiv innebär överlämnandet av information att förskollärare delar med sig av sina erfarenheter av, samt sina tankar kring, barnen. Genom att lärare i förskoleklassen får ta del av förskollärares erfarenheter kan kunskap om de blivande skolbarnen *approprieras*. Även specialpedagogen, vilken besitter en annan slags yrkesmässig kompetens, kan dela med sig av sina erfarenheter och kunskaper till förskollärare i den överlämnande verksamheten samt lärare i den mottagande verksamheten. Därmed kan de olika yrkeskategorierna lära av och med varandra i övergångsprocessen. Sett ur ett sociokulturellt perspektiv öppnar alltså dessa möten upp för samspel där kommunikativa processer blir centrala samt där kulturella förställningar och redskap kan föras vidare.

I resultatet går även att utläsa att de blivande skolbarnen får besöka skolan och förskoleklassen ett par gånger under våren. Genom besöken får barnen bekanta sig med lärarna, lokalerna och med sina blivande klasskamrater. Informanterna lyfter trygghet som en viktig aspekt kring besöken. Enligt informanterna bidrar besöken till att barn som tidigare oroat sig för skolstarten blir lugnare och tryggare inför vad som ska komma. Besöken kan ur ett sociokulturellt perspektiv ses som *situerade praktiker*, vilka påverkas av sammanhanget de befinner sig i. Genom besöken kan barnen skapa realistiska förväntningar kring vad den nya skolformen innebär. Besöken i skolan ger också barnen möjlighet att lära sig det sociala samspel som råder inom just skolans väggar. Ur ett sociokulturellt perspektiv agerar individen utefter så som denne tror att omgivningen skulle agera eller reagera i en liknande situation. Barnen lär sig alltså agera utefter hur de

förväntas agera inom den nya verksamheten, vilket kan ses som positivt inför barns övergång till förskoleklass.

5. Diskussion

I följande avsnitt diskuteras studien i sin helhet. I resultatdiskussionen relateras studiens resultat till syfte, frågeställningar samt tidigare forskning inom området. Därefter följer några avslutande och uppsummerande ord. Avsnittet avslutas med förslag på vidare forskning.

5.1. Resultatdiskussion

Syftet med denna studie är att genom förskollärares berättelser undersöka hur arbetet med barns övergång från förskola till förskoleklass ser ut samt att nå kunskap om hur förskollärare samverkar med specialpedagoger vid denna övergång. Därmed kan en djupare förståelse nås kring hur dessa aktörer kan samverka för alla barns bästa i övergångsprocessen. Följande frågeställningar ligger till grund för studien: *Hur beskriver förskollärare att arbetet med övergången från förskola till förskoleklass går till? Hur beskriver förskollärare att de samverkar med specialpedagoger i övergångsprocessen?*

5.1.1. Övergångsarbetet

Informanterna i studien beskriver olika aktiviteter som sker i samband med barns övergång från förskola till förskoleklass. Möten, förberedande besök och överlämnande samtal sker för att övergången ska bli så smidig som möjligt för alla barn. Resultatet pekar mot att övergången till stor del handlar om att ge barnen trygghet i mötet med den nya verksamheten. Berättelser om barnens återkommande besök i förskoleklassen kan relateras till Ackesjös (2014) beskrivning av mjuka övergångar vilket innebär att barnen, genom de återkommande besöken, ges möjlighet att pendla över gränser mellan de olika skolformerna. Ackesjö (2014) menar att genom dessa besök kan barnen skapa realistiska förväntningar kring den nya skolformen och vad den innebär. Viktigt blir då att barnen erbjuds dessa besök. Ur ett sociokulturellt perspektiv kan besöken ses som situerade praktiker. Säljö (2014) menar att människans handlande kan ses som situerat i sociala sammanhang. Besöken äger rum där och då. Besöken är inte något som kan berättas om för barnen, de måste få uppleva dem själva. Likt Ackesjö och Persson (2014) visar även denna studie att vissa barn kan känna sig oroliga inför övergången. Informanterna berättar om barns oro och nervositet inför skolstart och hur besöken i förskoleklassen upplevs

lugna barnen inför vad som ska komma. Ytterligare en aspekt att lyfta kring barns trygghet i övergången, vilken poängteras av informanterna i föreliggande studie, är vikten av kamratrelationer. Flera av informanterna lyfter vikten av att barnen får med sig kamrater till den nya verksamheten då det inger en trygghetskänsla. Resultatet överensstämmer därmed med tidigare forskning (Ackesjö & Persson 2014; Docket & Perry 2001; Docket & Perry 2016), vilken visar att relationer och känslan av tillhörighet är av stor vikt för barn vid övergångar.

För att säkerhetsställa att olika aspekter vid övergångar tillgodoses menar Skolverket (2014) att rektorn kan skapa lokala handlingsplaner. I Alatalo, Meier och Franks (2014) studie framkommer det att flera förskolor har sådana handlingsplaner. Föreliggande studie visar dock att endast en av förskolorna har en väl utarbetad lokal handlingsplan för övergången mellan förskola och förskoleklass, vilken revideras årligen för att arbetet med övergången ska förbättras. Denna handlingsplan kan liknas vid det årshjul för övergångar som Ackesjö (2016) beskriver, vilken kan användas för att organisera övergångar. Genom att arbeta med övergångar utefter ett årshjul tydliggörs övergångsarbetets olika aktiviteter, vad som ska göras och vid vilken tidpunkt.

Resultatet visar även att övergångsarbetet kan ses som en slags muntlig rutin vilken följer år efter år. Men vad händer med denna muntliga rutin då personal slutar eller blir sjukskrivna? Hur blir det möjligt att gå tillbaka och utvärdera arbetet med övergångar om det inte finns några dokument som visar hur övergångsarbetet sett ut tidigare? Om arbetet med övergångar ska hänga på en slags muntlig rutin finns det risk för att viktiga aspekter i övergångsarbetet missas.

5.1.2. Överlämnande av information

Tidigare forskning åskådliggör en deladhet kring hur förskollärare upplever informationsutbytet mellan förskolan och förskoleklassen i övergången. Hjertes (2005) studie visar att förskollärare upplever att det förs över för lite information om barnen mellan förskolan och förskoleklassen. I motsats till detta menar Alatalo, Meier och Frank (2014) att deras studie visar på att lite information om barnen kan bidra till att den mottagande verksamheten får skapa sig en egen bild av vem barnet är, vilket förskollärarna i studien ser som positivt. Resultatet i denna studie tyder på att det i de

flesta av fallen förs över rikligt med information om det enskilda barnet till den mottagande verksamheten, vilket informanterna verkar uppleva som positivt. Detta sker dels genom skriftliga överlämnande dokument men även genom överlämnande samtal där olika yrkeskategorier är inblandade. De överlämnande dokumenten kan, ur ett sociokulturellt perspektiv, ses som redskap för att föra information och kunskap vidare. Genom att de överlämnande dokumenten används som redskap minskar risken att viktig information går förlorad. Barn i behov av särskilt stöd uppmärksammas särskilt i de överlämnande samtalen varpå även specialpedagogen knuten till förskolan, specialpedagogen knuten till skolan samt ibland även barnets vårdnadshavare och skolans rektor medverkar. Genom att lärare i förskoleklass får ta del av både överlämnande samtal och överlämnande dokument får de också en förförståelse kring hur de på bästa möjliga sätt kan möta de blivande skolbarnen. Ur ett sociokulturellt perspektiv kan de överlämnande samtalen ses som tillfälle där de olika yrkeskategorierna kan appropriera kunskap, lära av och med varandra. Skolverkets (2014) stödmaterial lyfter risken av att viktig information om varje enskilt barn går förlorad i övergångar. Genom att förskolan använder sig av både överlämnande dokument samt överlämnande samtal minskar risken för att information faller mellan stolarna. En informant i studien berättar att det inte sker något överlämnande samtal om inte övergången gäller barn i behov av särskilt stöd. Om dessa möten inte skapas blir det extra viktigt att de överlämnande dokumenten ses som redskap vilka beskriver det enskilda barnet och dess behov och önskningsar väl.

5.1.3. Samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger

Enligt den aktuella läroplanen för förskolan är det förskollärarens ansvar att särskilt uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd i övergångar (Skolverket 2018a). Därmed blir det viktigt att förskollärare i förskolan tar initiativet till att samverka med specialpedagogen för alla barns bästa i övergången mellan förskola och förskoleklass. Resultatet i föreliggande studie visar att samtliga informanter upplever att samverkan och samarbetet med specialpedagogen i övergången är tillfredsställande då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd. Informanterna berättar att samverkan och samarbetet mellan de båda parterna börjar långt innan övergången, antingen genom att förskollärarna uttryckt ett behov av stöttning eller genom att specialpedagogen vid besök i barngruppen

själv upptäckt att behov av stöttning finns. I de överlämnande samtalen upplever informanterna att de och specialpedagogen kompletterar varandra. Specialpedagogens specialinriktade kompetens i kombination med förskollärarnas kunskap om barnet kan bidra till en tydlig bild av barnet i behov av särskilt stöd. Skolverket (2014) menar att samverkan kring barn i övergången är avgörande, speciellt då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd. Genom denna samverkan möjliggörs ett förebyggande arbete där tidiga insatser kan sättas in vid behov.

I resultatet framkommer det att specialpedagogen ofta är knuten till flera förskolor i ett område, vilket kan innebära både för- och nackdelar. Genom att specialpedagogen arbetar på fler förskolor får specialpedagogen en slags överblick över området och vilka barn som på hösten ska börja i förskoleklass. Därmed kan specialpedagogens kompetens och erfarenhet användas i samverkan för att stötta förskollärare i hur förslag på klassindelning kan se ut. Flera barn vilka anses vara i behov av särskilt stöd behöver då nödvändigtvis inte hamna i samma klass. Däremot innebär ansvaret för flera förskolor samtidigt mindre tid för specialpedagogen ute på respektive förskola. Likt Alatalo, Meier och Franks (2014) studie framgår det även i denna studie att flera av informanterna ser just tid som en viktig aspekt för en välfungerande samverkan. För att få till samverkan och samarbete mellan förskollärare och specialpedagoger i övergången behövs gemensam tid för att kommunicera, diskutera och reflektera kring hur barnen på bästa möjliga sätt ska överlämnas till förskoleklassen. Om de båda yrkeskategorierna har svårt att hitta gemensam tid för samverkan behöver de vända sig till förskolans rektor för att hitta lösningar, då det är rektorns ansvar att se till så att samverkan kommer till stånd (Skolverket 2018a).

5.1.4. Specialpedagogen som övergångssamordnare

I likhet med Persson (2016), Renblad och Brodin (2014) samt Sandberg (2012) visar denna studie att specialpedagogen har en rådgivande och stöttande roll, vilket med fördel kan nyttjas i samverkan vid övergångar. Vid ett barns övergång från förskola till förskoleklass skulle specialpedagogen kunna fungera som ett bollplank för förskollärare kring vilken typ av information som är lämplig att lämna över för att barnet ska mottagas på bästa möjliga sätt i den nya verksamheten. I studien framkommer det även att en informant önskar ett bättre samarbete mellan förskola och förskoleklass. Informanten

menar att en bättre förståelse för varandras verksamheter skulle kunna bidra till bättre samarbete. Här skulle specialpedagogen kunna stötta förskollärare i de båda verksamheterna i att utveckla ett samarbete sinsemellan. Resultatet i föreliggande studie antyder även att specialpedagogen ofta är den som kallar till möten och den som har hand om papper i samband med övergångsarbetet. Resultatet kan tolkas som att specialpedagogen redan har rollen som övergångssamordnare då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd. För att stötta förskollärare i övergången, både vad gäller överlämning av information och i kontakten med förskoleklassens lärare, skulle specialpedagogen med fördel kunna ha rollen som övergångssamordnare även då övergången inte gäller barn i behov av särskilt stöd.

5.2. Slutsats

Följande slutsats relateras till studiens forskningsfrågor vilka är följande: *Hur beskriver förskollärare att arbetet med övergången från förskola till förskoleklass går till? Hur beskriver förskollärare att de samverkar med specialpedagoger i övergångsprocessen?*

Övergången mellan förskola och förskoleklass kan enligt föreliggande studie ses som en slags trygghetsskapande process vilken återkommer år för år. Övergångsarbetet kan se olika ut men målet är alltid detsamma. De blivande skolbarnen ska på bästa möjliga sätt överlämnas till förskoleklassens lärare. För alla barns bästa i övergången måste samverkan kring barnen ske. Då övergången gäller barn i behov av särskilt stöd samverkar förskollärare och specialpedagoger. Deras olika kompetenser och erfarenheter kompletterar varandra i övergångsarbetet. Genom specialpedagogers specialinriktade kunskap samt förskollärares kunskap om, samt erfarenheter av arbetet med det enskilda barnet kan en tydlig och samlad bild av barnet i behov av särskilt stöd lämnas över till förskoleklassens lärare. Genom denna samverkan kan de både yrkeskategorierna även lära av och med varandra för att arbetet med övergångar ska kunna utvecklas och förbättras. Viktigt blir då att det avsätts gemensam tid för förskollärare och specialpedagoger att samverka. Resultatet i denna studie tyder på att en välfungerande samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger i övergången gynnar alla barns bästa i övergångsprocessen.

5.2.1. Vidare forskning

Eftersom denna studie är i litet omfång skulle det vara intressant med fortsatt forskning inom samma område för att få en mer nyanserad bild. Det hade då även varit intressant att se hur olika förskolor arbetar med det årshjul vilket Ackesjö (2016) beskriver. Eftersom Palla (2011) menar att forskning kring specialpedagogens roll i förskolan är begränsad skulle det även vara av intresse att undersöka specialpedagogens perspektiv på övergången och kring samverkan med förskollärare däri.

Under arbetet med föreliggande studie har det framkommit att det kan vara svårt att endast titta på samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger i själva övergången. Informanternas berättelser visar att samverkan mellan dem och specialpedagogen startar mycket tidigare än så. Därmed behöver samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger ses i ett bredare perspektiv än i bara övergångsperspektivet. Vidare forskning kring området skulle då kunna innebära att undersöka både samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger i övergången och samtidigt även titta på hur denna samverkan ser ut innan övergångsarbetets start.

Referenser

Ackesjö, H. (2014). *Barns övergångar till och från förskoleklass. Gränser, identiteter och (dis-)kontinuiteter*. Diss. Kalmar: Linnéuniversitetet.

Ackesjö, H. (2015). Den komplexa väven: Att organisera för barns övergångar till och från förskoleklass. *Nordisk Barnehageforskning*, 11(4): 1-16. doi.org/10.7577/nbf.1323.

Ackesjö, H. (2016). *Övergångar mellan skolformer - kontinuitet och progression från förskola till skola*. Stockholm: Liber.

Ackesjö, H. & Persson, S. (2014). Barns erfarenheter av sociala gemenskaper i övergångarna till och från förskoleklass [Elektronisk resurs]. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 19(1): 5-30. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:lnu:diva-36406>.

Alatalo, T., Meier, J. & Frank, E. (2014). Överlämningar från förskola till förskoleklass. [Elektronisk resurs]. *Forskning om undervisning och lärande*, (13): 30-52. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-14592>.

André, J. & Salmijärvi, S. (2009). *Det sociokulturella perspektivet. En kritisk granskning*. Examensarbete. Institutionen, Sociologiska. Göteborg: Göteborgs universitet.

Back, C. & Berterö, C. (red.) (2015). Interpretativ fenomenologisk analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2. uppl., Stockholm: Liber, ss. 148-161.

Bladini, K. (2004). *Handledning som verktyg och rum för reflektion: en studie av specialpedagogers handledningssamtal* [Elektronisk resurs]. Diss. Karlstad: Karlstads universitet. <http://www.diva-portal.org/kau/abstract.xsql?dbid=1810>.

Datainspektionen (2018). *Dataskyddsförordningen (GDPR)*. <https://www.datainspektionen.se/lagar--regler/dataskyddsförordningen/> [2019-11-02].

Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 3. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Docket, S. & Perry, B. (2001). Starting school: Effective transitions. *ECRP Early Childhood Research and Practice*, 3(2), ECRP Early Childhood Research and Practice. <http://ecrp.uiuc.edu/v3n2/Docket.html>.

Docket, S. & Perry, B. (2016). Supporting children's transition to school age care. *The Australian Association for Research in Education*, (43), ss. 309–326. doi.org/10.1007/s13384-016-0202-y.

Einarsdottir, J. (2003). When the Bell Rings we Have to go Inside: Preschool Children's Views on the Primary School. *European Early Childhood Education Research Journal*, (11), ss. 35-49. doi.org/10.1080/1350293X.2003.12016704.

Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). Kvalitativ forskning och kvalitativ analys. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2. uppl., Stockholm: Liber, ss. 16-43.

Geijer, L. (2003). *Samtal för samverkan: En studie av transprofessionell kommunikation och kompetensutveckling om läs- och skrivsvårigheter/dyslexi* [Elektronisk resurs]. Diss. Stockholm: Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-13251>.

Germundsson, P. (2011). *Lärare, socialsekreterare och barn som far illa om sociala representationer och interprofessionell samverkan* [Elektronisk resurs]. Diss. Örebro: Örebro universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-14698>.

Hjelte, J. (2005). *Samarbete i gränsland: om relation och kommunikation i samarbete mellan skola och barnomsorg*. Diss. Umeå: Umeå universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-621>.

Holme, I-M. & Solvang, B-K. (1997). *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2 uppl., Lund: Studentlitteratur.

Margetts, K. (2002). Transition to school - Complexity and diversity. *European Early Childhood Education Research Journal*, 10(2), ss. 103-114. doi.org/10.1080/13502930285208981.

Mirkhil, M. (2010). Important ingredients for a successful transition to school. *International Research in Early Childhood Education*, 1(1), ss. 60-70.

Palla, L. (2011). *Med blicken på barnet: om olikheter inom förskolan som diskursiv praktik* [Elektronisk resurs]. Diss. Malmö: Lunds universitet. <http://dspace.mah.se/handle/2043/12151>.

Palla, L. (2015). Specialpedagogik i förskolan. I Vetenskapsrådet *Förskola tidig intervention*. Delrapport från SKOLFORSK-projektet. Vetenskapsrådets rapporter, ss. 96-120.

Persson, B. (2019). *Elevens olikheter och specialpedagogisk kunskap*. 4. uppl., Stockholm: Liber.

Renblad, K. & Brodin, J. (2014). Behövs specialpedagoger i förskolan? [Elektronisk resurs]. *Socialmedicinsk Tidskrift*, 91(4), ss. 384-390. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:hj:diva-25144>.

Sandberg, A. & Vuorinen, T. (2007). *Hem och förskola. Samverkan i förändring*. Stockholm: Liber.

Sandberg, G. (2012). *På väg in i skolan: Om villkor för olika barns delaktighet och skriftspråkslärande*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet.

SFS 2017:1111. Högskoleförordning för specialpedagogexamen. Stockholm: Utbildningsdepartementet. <https://www.lagboken.se/views/pages/getfile.ashx?portalId=56&docId=3115975&propId=5> [2019-09-30].

Skolverket (2018a). *Läroplan för förskolan. Lpfö 18*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2018b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. Reviderad 2018*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2019). *Statistik över elever i förskoleklassen läsåret 2018/19*. <https://www.skolverket.se/> [2019-05-22].

Skolverket (2014). *Övergångar inom och mellan skolor och skolformer. Hur övergångar kan främja en kontinuitet i skolgången från förskolan till gymnasieskolan*. Stockholm: Skolverket.

Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) (2018). *Fakta förskola*. <https://skl.se/> [2019-05-24].

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken - Ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl., Lund: Studentlitteratur.

Thornberg, R. & Fejes, A. (red.) (2015). Kvalitet och generaliserbarhet i kvalitativa studier. I Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) *Handbok i kvalitativ analys*. 2. uppl., Stockholm: Liber, ss. 256-278.

United Nations (2019). *Convention on the Rights of the Child*. <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx> [2019-10-19].

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

von Ahlefeld Nisser, D. (2014). Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik [Elektronisk resurs]. *Nordic Studies in Education*, 34(4), ss. 246-264. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:du-14197>.

von Ahlefeldt Nisser, D. (2009). *Vad kommunikation vill säga: en iscensättande studie om specialpedagogers yrkesroll och kunskapande samtal* [Elektronisk resurs]. Diss. Stockholm: Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-26234>.

Wilder, J. & Lillvist, A. (red.) (2017). Samverkan i övergång från förskola till skola. Barn som har intellektuell funktionsnedsättning. I Lillvist, A. & Wilder, J. (red.) *Barns övergångar. Förskola, förskoleklass, fritidshem, grundsärskola och grundskola*. Lund: Studentlitteratur, ss. 133-149.

Bilagor

Bilaga 1 - Missivbrev

2019-09-11 sida 1/2

Förfrågan om deltagande i en studie kring samverkan

Hej!

Mitt namn är Renée Åberg och jag studerar till förskollärare på Högskolan Kristianstad. Jag går nu min sista termin på utbildningen och skriver mitt examensarbete. Området jag valt att undersöka är *samverkan*. Hur samverkar förskollärare med specialpedagoger vid barns övergång från förskola till förskoleklass? För att förstå detta behöver jag intervjua förskollärare med erfarenhet av ovanstående.

Jag skulle vilja ta del av dina erfarenheter och tankar kring samverkan med specialpedagog/-er i samband med barns övergång från förskola till förskoleklass. Intervjun beräknas ta ungefär 30 minuter och den kommer att ljudinspelas. Under intervjun kommer även anteckningar skrivas ner. Deltagandet är frivilligt och du har rätt att avbryta din medverkan när som helst.

Studien kommer att registreras på Högskolan Kristianstad i enlighet med lagen om hantering av personuppgifter (GDPR). Ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt, vilket innebär att varken ditt namn eller din arbetsplats kommer att nämnas i examensarbetet. Vidare kommer resultatet enbart att användas i forskningsändamål för mitt examensarbete.

Om du skulle vilja delta i studien fyller du i samtyckesblanketten på nästa sida. Blanketten ger du sedan till mig vid tillfället för intervjun. Intervjuerna beräknas genomföras under v. 40-41 och jag skulle därför vilja ha svar **senast den 25/9-19** om du väljer att delta eller ej.

Vid frågor kontakta mig eller min handledare:

Renée Åberg

Student

XXXX-XXXXXX

renee.berg0004@stud.hkr.se

Laila Gustavsson

Lärare på Högskolan Kristianstad

XXXX-XXXXXX

laila.gustavsson@hkr.se

Samtycke till deltagande i studien kring samverkan

Härmed samtycker jag till att delta i studien om samverkan mellan förskollärare och specialpedagoger. Jag har läst informationen ovan och jag är införstådd med att intervjun kommer att ljudinspelas.

Ort och datum: _____

Underskrift: _____

Namnförtydligande: _____

Bilaga 2 - Intervjufrågor

Övergångar

- Berätta hur ni arbetar med övergången från förskola till förskoleklass.
- Finns det någon lokal handlingsplan för övergången?
Om ja: Vad innehåller den? Hur arbetar ni utefter den?
Om nej: Tror du att en sådan hade påverkat övergångsarbetet? På vilket sätt i så fall?
- Hur säkerhetsställer ni att viktig information om varje enskilt barn förs över till pedagogerna i förskoleklassen? Används något dokument? I så fall vilket/vilka?
- Vad anser du är viktigt för att stödja varje enskilt barn i övergången?
- Ser övergångsarbetet annorlunda ut för barn i behov av särskilt stöd eller anpassningar?

Samverkan (med specialpedagog)

- Hur ser samverkan mellan dig och specialpedagogen ut vid barns övergång från förskola till förskoleklass?
- Vem/vilka tar initiativet till denna samverkan? Hur?
- Vilken roll har du respektive specialpedagogen i samverkan vid övergången?
- Hur kan specialpedagogens kompetens nyttjas i övergångsarbetet?
- Vad tycker du är extra viktigt i samverkan mellan dig och specialpedagogen i arbetet med övergången?
- Vad skulle du vilja utveckla eller förändra i samverkan med specialpedagogen i övergången?

Bilaga 3 - Frågeguide

FORSKNINGSFRÅGOR

- Hur beskriver förskollärare att arbetet med övergången från förskola till förskoleklass går till?

INTERVJUFRÅGOR

ÖVERGÅNGAR

- Berätta hur ni arbetar med övergången från förskola till förskoleklass.
- Finns det någon lokal handlingsplan för övergången?
***Om ja:** Vad innehåller den? Hur arbetar ni utefter den?*
***Om nej:** Tror du att en sådan hade påverkat övergångsarbetet? På vilket sätt i så fall?*
- Hur säkerhetsställer ni att viktig information om varje enskilt barn förs över till pedagogerna i förskoleklassen? Används något dokument? I så fall vilket/vilka?
- Vad anser du är viktigt för att stödja varje enskilt barn i övergången?
- Ser övergångsarbetet annorlunda ut för barn i behov av särskilt stöd eller anpassningar?

FORSKNINGSFRÅGOR

- Hur beskriver förskollärare att de samverkar med specialpedagoger i övergångsprocessen?

INTERVJUFRÅGOR

SAMVERKAN

(med specialpedagog)

- Hur ser samverkan mellan dig och specialpedagogen ut vid barns övergång från förskola till förskoleklass?
- Vem/vilka tar initiativet till denna samverkan? Hur?
- Vilken roll har du respektive specialpedagogen i samverkan vid övergången?
- Hur kan specialpedagogens kompetens nyttjas i övergångsarbetet?
- Vad tycker du är extra viktigt i samverkan mellan dig och specialpedagogen i arbetet med övergången?
- Vad skulle du vilja utveckla eller förändra i samverkan med specialpedagogen i övergången?

Bilaga 4 - Begreppsdefinitioner

Begreppen **samverkan** och **samarbete** används ofta synonymt med varandra. Dock har begreppen olika innebörd. Här nedan kommer studiens definition av de båda begreppen.

Samverkan: En gränsöverskridande aktivitet där resurser och kunskap från flera håll samordnas. I samverkan finns ett organisatoriskt perspektiv utifrån ett gemensamt mål (Wilder & Lillvist 2017). Samverkan kan ses som en slags teoretisk modell där det bestäms vad var och en ska göra och varför (von Ahlefeld Nisser 2009).

Samarbete: Att arbeta tillsammans och koordinera sina respektive arbetsuppgifter (Sandberg & Vuorinen 2007). Samarbete innebär själva görandet, vilket nödvändigtvis inte behöver betyda att alla gör allting samtidigt och tillsammans (von Ahlefeld Nisser 2009).

